

**WASHINGTON IRVING, MELLIN
ROBERT**

ALHAMBRA

ВАШИНГТОН ИРВИНГ

Alhambra

«Public Domain»

Ирвинг В.

Alhambra / В. Ирвинг — «Public Domain»,

Содержание

DAVID WILKIE'LLE	5
Matkustus	6
Alhambran hallinto	15
Alhambran sisäpuoli	17
Comares'in torni	21
Mietteitä Maurilaisten vallasta Hispaniassa	24
Talouden hoito	26
Karkuri	29
Kirjantekijän kamari	31
Alhambra kuutamolla	34
Alhambran asukkaat	35
Leijonain kartano	37
Boabdil el Chico	40
Конец ознакомительного фрагмента.	41

Washington Irving Alhambra

DAVID WILKIE'LLE

Herraseni!

Te muistanette, että me, yhdessä vaeltaissamme muutamissa Hispanian kaupungeissa, erittäinkin Toledossa ja Sevillassa, näimme jyrkästi silmäänpistävän sekoituksen arabialaista ja göthiläistä rotua, jäännöksen Maurilaisten ajoilta, ja että meitä, useammin kuin kerran, hämmästytti seikat ja tapaukset kaduilla, jotka muistuttivat meille muutamia paikkoja "Tuhat yksi yötä" nimisessä satukokouksessa. Te silloin kehoititte minua kirjoittamaan jotain, mikä valaisisi näitä omituisuuksia, "jotain Harun al Rashidi'seen kirjoitustapaan," mikä maistuisi Arabian höysteeltä, johonka kaikki olot Hispaniassa ovat tuhraantuneita. Tätä nyt muistutan teille, osoittaakseni, että te tavallanne olette edesvastauksen alainen tästä teoksesta, johon olen laatinut muutamia luonnon mukaan piirustettuja "Arabeskeja" ja kansantaruihin perustuvia kertomuksia, jotka enimmäkseen ovat kirjoitetut oleskellessani eräässä tämän niemimaan enimmäin Maurilais-Hispanialaisessa linnassa.

Teille omistan nämät lehdet, niiden hupaisten kohtausten muistoksi, jotka yhdessä olemme kokeneet tässä seikkailusten maassa, ja todisteeksi kunnioituksestani teidän persoonallisia omaisuuksianne kohtaan, jota suurempaa ei ole muuta kuin ihastukseni teidän taidonlahjoihinne.

Teidän ystävänne ja matkakumppaninne, kirjantekijä.

Matkustus

Keväällä 1829 lähti tämän kirjoittaja, jonka uteliaisuus oli Hispaniaan saattanut, käymään Sevillasta Granadassa, yhdessä erään ystävän kanssa, joka oli jäsenenä Venäjän lähettikunnassa Madridissa. Sattumus oli saattanut meidät yhteen toisistaan sangen kaukaisista maista maan päällä, ja jonkunlainen luonteen ja mielipitein yhtäläisyys saatti meidät yhdessä vaeltelemaan Andalusian ihastuttavissa vuoritienoissa.

Jos nämät lehdet joskus tulevat hänen silmänsä eteen, minne hyvänsä hänen tarkoituksensa hänet vienee, joko hän oleskelee hovin loistoisissa saleissa, taikka rauhallisemmassa seurassa katselee luonnon todenperäisempiä ihanouksia, muistuttakoot ne hänelle matkamme seikkaisia kohtauksia ja samalla herättäkööt hänen sielussaan muiston eräästä ystävästä, jonka muistista ei aika eikä etäisyys milloinkaan ole haihduttava hänen jaloja omaisuuksiensa ja ihastuttavaa käytöstänsä.

Ja tässä, ennenkuin matkalle lähdemme, suvaitkoon lukija että minä, aineen valmistuksen vuoksi, ennakoita panen tähän muutamia oivalluksia Hispanian maisema-näkymöistä ja matkustuslaadusta Hispaniassa. Monen tekee mieli ajatella Hispaniata suloiseksi eteläiseksi maaksi, heikumallisen Italian kaikella uhkealla luonnolla kaunistetuksi. Kuitenkin se on, paitse joitakuita meren luona olevia maisemia, enimmäksi osakseen synkkää, surullista maata, täynnä röhmyisiä vuoria ja pitkiä metsättömiä, sanomattoman hiljaisia ja yksimuotoisia lakeuksia, jotka ovat kuin Afrikan autiot ja kamalat tienoot. Se mikä vielä enentää tätä hiljaisuutta ja yksinäisyyttä, on laululintuin täydellinen puute, joka on luonnollinen seuraus lehdikkoin ja puroin puutteesta. Korppikotkan ja tavallisen kotkan nähdään kyllä vuorenkukkulain vaiheilla lentelevän ja laukuillen kohoavan noiden pitkän lakeutten ylitse, ja arkoja, kesuttomia kalkkuunaparvia hiipii kanervikkokankailla; mutta noita tuhansia pikkulintusia, jotka niin suuresti elähyttävät luontoa muissa maissa, tavataan vaan muutamissa Hispanian maakunnissa, ja näissä olletikin niissä hedelmä- ja puutarhoissa, jotka ovat asukasten huoneiden ympärillä.

Sisämaakunnissa saapi matkustaja monasti vaeltaa avarain tienoiden kautta, jotka ovat milloin viljeltyjä vainioita, niin pitkältä kuin silmä kantaa, milloin vihannoitsevia niittyjä, milloin paljaita ja ankarasti vaikuttavan auringon paahtamia. Jo vihdoin keksii hänen silmänsä kylän jollain jyrkällä kukkulalla tahi röhmyisellä vuorenrinteellä, jonkun vartijatornin rapistuneine tornineen ja jäännöksineen, joka muinoisina aikoina oli linnoitus, suojaksi keskinäisissä sodissa tahi Maurilaisten hyökkäyksiä vastaan rakettu; sillä vielä nytkin on useimmissa Hispanian tienoissa rahvaan kesken tapana keräytä keskinäiseen puolustukseen, noiden tiheässä liikkuvain rosvojoukkoin tähden.

Mutta vaikka iso osa Hispaniata puuttuu lehtoin ja metsäin kaunistusta, ja huolellisemman ja kauneutta tarkoittavan viljelyksen armaampaa suloisuutta, on kuitenkin sen luonto jaloa ja ylevää laatua, joka osaksi korvaa tuon puutteen. Se eräässä katsannossa osoittaa kansanluonnetta, ja minusta on kuin paremmin ymmärtäisin tuon ylpeää, terästyneen, kohtuullisen ja raittiin Hispanialaisen, hänen miehuullisen jäykkyytensä vaivoissa ja vastuksissa ja hänen ylenkatseensa ventomielisiä nautintoja kohtaan, kun olen oppinut tuntemaan sen maan jossa hän asuu.

Paitse tätä on Hispanian luonnon yksinkertaisissa, jäykissä piirteissä jotain, mikä täyttää sielun jaloilla ja ylevillä tunteilla. Molemmat Castiliat ja La Manchan äärettömät lakeudet, jotka ulottuvat niin pitkälle kuin silmä voi ottaa, ihmetyttävät meitä juuri paljaudellaan ja äärettömyydellään, ja niissä on jotain samaa kuin valtameren juhlallisessa suuruudessa. Matkustaissamme näissä äärettömissä erämaissa, silmä keksii siellä täällä jonkun kuljeksivan karjalauman, jota yksi ainoa paimen kaitsee, liikkumaton kuin kuvapatsas, ja varustettu hoikalla sauvalla, joka niinkuin keihäs kohoaa ilmaan; taikka näemme pitkän jonon hevos-aasia hiljaa liukuvan nummea pitkin, kuin kameelilauma erämaassa; taikka jonkun yksinäisen paimenen, väkipyssyllä ja pistinpuukkosella varustetun, niinkuin ryövärin hiipivän lakeudella. Näin on itse maan luonteessa, näin kansan tavoissa, puvussa ja näössä jotain Arabialaista. Yleinen epävakuus maassa näkyy siitä yleensä vallitsevasta

tavasta että käydään aseissa. Paimenta kedolla, isompain karjalaumain kaitsijoita lakeuksilla ei tavata koskaan pyssyttöminä ja puukottomina. Varakkaampi maanmies uskaltaa harvoin likimmäiseen kauppalaan ilman trabuco'ttansa (eräänlainen lyhyt pyssy), ja kenties on hänellä vielä muassaan jalan kulkeva palvelija pyssy seljässä, ja pienimmällekkin matkalle lähdetään varustuksilla, jotka ovat samanlaiset kuin partioretkelle sodassa lähdettäissä.

Siksipä matkustetaankin Hispaniassa, vaarain tähden joiden alttiina matkustaja yhteisillä maanteilla on, tavalla joka, vähemmässä määrässä, on yhtäläinen kuin Itämaiden karavaanien. *Arrieros* eli ajomiehet kokoontuvat isompiin joukkoihin ja lähtevät määräpäivinä matkaan, isoina laumoina ja hyvästi varustettuina, jonka ohessa sattumoiisiin tavatut matkustajat monasti lisäävät heidän lukumääräänsä ja voimaansa. Tällä tavalla, joka on hyvin yhdenlaista kuin tapa oli vanhempina aikoina, käydään maassa kauppaakin. Aasin-ajajat, nämät maan oikeutetut partiolaiset, ovatkin ne jotka pitävät yleisiä kauppayhdistyksiä voimassa, vaeltaen tämän niemimaan halki Pyreanean vuorilta ja Asturian vuoritienoilta Alpuxarras vuorille, Serrania de Rondalle ja aina Gibraltarin porteille asti. He elävät visusti ja kohtuullisesti; heidän karkeasta verasta tehdyt *alforjas* (satulapussit) sisältävät heidän niukat ruokavaransa, yksi satulankoljussa rippuva nahkapullo heidän viininsä tahi vetensä, heidän lähtiessään noille jylhille vuorille ja suurille lakeuksille. Yksi maahan levitetty aasinloimi on aasin-ajajan vuode yöllä, ja kuormasatula hänen pään-alustansa. Hänen lyhyt mutta siro ja vankka ruumiinrakennuksensa osoittaa voimaa; hänen ihonsa on tumma ja ahvettunut; hänen silmänsä uskalias, mutta levollinen, paitse kun joku äkkipikainen mielenliikutus häntä elähtyttää; hänen käytöslaatunsa on luonteva, miehuullinen ja kohtelias, eikä hän koskaan sivuuta matkustajaa juhlallisesti tervehtämättä: "*Dios guarde à Usted! Va Usted con Dios, Caballero!*" Jumala varjelkoon teitä, Jumala olkoon teidän kanssanne, herraseni!

Koska näiden ihmisten koko tavara usein on niissä pakoissa eli tukuissa joita he aasinseljässä kuljettavat, heillä on aseensa aina käsillä, satulaan sidottuina ja hurjaan puolustukseen milloin hyvänsä valmiina. Mutta heidän suurempi lukumääränsä turvaa heidät isommilta rosvojoukoilta, ja yksinäinen, kantapäätä kiireesen asti aseilla varustettu, *bandolero* (maantien rosvo), häilehtii Andalusalaisella hevosellaan niinkuin merirosvo matkavartiolla varustetun laivan vaiheilla, tohtimatta heitä hätyyttää.

Hispanian hevosaasin-ajajalla on ammentamaton varasto lauluja ja kertomarusunoja (balladeja), joilla hän karkoittaa ikävyytensä alinomaisilla matkustuksillaan. Nuotit ovat luonnonmukaiset ja mutkattomat, hyvin harvoilla vaihteluilla. Näitä he laulavat isolla äänellä, pitkillä loppuvetäyksillä, kahden-reisin istuen hevosaasin seljässä, joka näyttää laulua hyvin vakaisena kuuntelevan ja askelillaan pitää tahtia nuotin mukaan. Nämät laulut ovat usein vanhoja romantilaisia taruja Maurilaisista, legendoja, rakkauden lauluja, taikka, tavallisemmin, joku viisu jostain rohkeasta salakuljettajasta tahi uskaliaasta bandolerosta; sillä salakauppiat ja rosvot ovat runollisia sankareita Hispanian alhaisemmassa, väestössä. Monasti laaditaan aasinajajan laulu yhtäkkiä, ja tarkoittaa jotain paikallisiin näkyä tahi tapausta matkalla. Tämä suorasta päästä kokoonpanemisen ja laulamisen lahja on yleinen Hispaniassa, ja sen sanotaan perintönä kulkeneen Maurilaisilta. Omituisesti haaveellinen huvitus on näiden lauluin kuunteleminen niissä autioissa ja yksinäisissä tienoissa, joita ne selittävät, hevosaasin kellon kilinän, niinkuin tavallista on, niitä saatellessa.

Vaikutuksen mitä ihanimman tekee niinkään aasin-ajajain kohtaaminen jossain vuorensolassa. Ensin kuulet esimmäisten hevosaasien kellot, jotka yksijonoisella kilkutuksellaan keskeyttävät hiljaisuuden noilla korkeilla ylängöillä; taikka kenties aasin-ajajan äänen, joka kiivoittaa laiskaa eli juonittelevaa aasia, taikka äänensä kaikella voimalla laulaa jotain vanhaa romansia. Lopuksi näet hevosaasien verkalleen vaeltavan jyrkkää vuorensolaa pitkin, milloin laskeuten äkkijyrkkiä kallioita alas, näkyen jyrkkänä ylennyksenä taivaankantta vasten, milloin kiiveten louhisesta kolosta ylös. Näiden lähetessä näet heidän moniväriset koristeensa, villatupsunsa, silkkihipsunsa ja satulaloimensa; ja niiden mennessä ohitse antaa *trabuco* myttyin ja satulan takana matkustajalle aina merkin tien vaarallisuudesta.

Vanha kuningaskunta Granada, jonka alueelle kohta astumme, on Hispanian vuorisimpia seutuja. Suuret *Sierras*, eli vuoriharjanteet, ihan pensaattomat ja puuttomat, monivärisestä marmorista ja harmaasta kivistä kirjavat, kohottavat auringon paahtamat kukkulansa tummansinistä taivaanlakea kohti; kuitenkin löytyy näiden jyrkänteiden alla ihanasti vihannoitsevia hedelmällisiä laksoja, joissa autiot ja ihanat seudut ikäänkuin taistelevat ylivallasta, ja kalliokin on pakoitettu antamaan viikunoita, orangeja ja sitruuneja ja koristumaan myrtti- ja ruusupensailla.

Kun näissä jylhissä vuorensolissa näkee kaupunkeja ja kyliä, muureilla ja maurilaisilla linnoituksilla ympäröityjä ja, kuin kotkan pesät, kallioiden sekaan rakettuja, taikka vartijatornien jäännöksiä noilla korkeilla vuorenkukuloilla, palajaa ajatus vastustamattomasti Kristittyin ja Maurilaisten ritarillisiin taisteluihin ja tuohon romantilaiseen otteluun Granadan valloittamisesta. Matkustaja, kulkiessaan näiden korkeiden Sierrain yli, on usein pakoitettu astumaan ratsailta ja taluttamaan hevostansa ylös ja alas noita jyrkkiä ja epätasaisia polkuja, jotka ovat kuin rikkinäisiä portaita. Välistä mutkistelee tie huikaisevia jyrkänteitä pitkin, ilman mitään käsipuuta alla olevaa syvyyttä vasten, ja menee sitten jyrkkiä, synkkiä ja vaarallisia rinteitä alas. Monasti täytyy ruotustaa röhmyisten *barrancoin* eli notkelmain kautta, jotka ovat talvitulvista syntyneitä ja salakuljettajain synkkiä polkuja; jonka ohessa yleensä tuo merkillinen risti, ryöväyksen ja murhan muistomerkiksi johonkin yksinäiseen paikkaan tien varrella kiviraunioon pystytettynä, muistuttaa matkustajalle että hän nyt on rosvoihin piilopaikoissa, kenties tällä hetkellä jonkun väijyvän *bandoleron* tähystävään silmäin esineenä. Monasti, ahtaiden, koukertelevain laksoin kautta pyrkiessään, hän kavahtaa käheästä mylvinästä ja näkee päällensä, jollain vihannalla paikalla vuorella, lauman Andalusiain sonneja, jotka ovat noihin hurjiin tappeluihin kentärellä aiottuja. Ihmisestä tuntuu kamalalta nähdessään noita hirmuisia eläviä, jotka kesuttomassa villiydessä, hirveällä voimalla varustetut, kuljeksivat laidunpaikoilla, jotka ovat nähneet niiden syntyvän, melkein peräti harjaumattomina ihmisiä näkemään: ne eivät tunne ketään muuta kuin yksinäisen paimenen, joka heitä vahtaa; eikä tohdi hänkään aina heitä lähestyä. Näiden sonnien synkeä mylvinä ja niiden uhkaavainen katsanto, kun ne kallioilta katsovat alas, lisäävät tuon jylhän seudun kamaluutta ja oneutta.

Minä olen, huomaamattani, viehtynyt laveammin, kuin olin aikonut, kuvaamaan Hispaniassa matkustajaa kohtaavia esineitä; mutta kaikkein tältä niemimaalta seuranneiden muistoin muassa on jonkunlainen romantilaisuus, joka on kuvas-aistille kallis ja unhottumaton.

Oli ensimmäinen päivä Toukokuuta, jona matkakumppanini ja minä lähdimme Sevillasta matkalle Granadaan. Me olimme tehneet kaikki tarpeelliset valmistukset matkallemme, joka oli tehtävä vuoristen tienoiden kautta, jossa tiet tuskin ovat parempia kuin hevosaasin-ajajien polut ja tavallisesti ovat rosvoihin tähden rauhattomia. Kalliimmat kalumme olimme lähettäneet edeltäkäsien *arriero*'jen (ajomiesten) muassa; me pidätimme luonamme ainoastaan vaattemme, välttämättömimmät tarpeemme ja rahaa matkalla tehtäviin maksuihin; paitse näitä otimme rahaa omaan mukaamme, taitaaksemme hätätilassa tyydyttää rosvot, jos meitä hätyytettäisiin, ja pelastaa itsemme siitä julmasta kohtelusta, joka aina odottaa liian varovaista ja tyhjäkätistä matkustavaista. Pari vankkaa oritta olimme vuokranneet meille itsellemme, kolmannen vähäistä kuormaamme varten ja myös erään jäykän ja vahvan, Biscayasta olevan, noin kaksikymmen-vuotiaan talonpojanrengin käytettäväksi, jonka piti opastaa meitä vuoriteiden sokkeloiden kautta, hoitaa hevosiamme, olla väliaikoina passarinamme ja joka aika suojelus-vartijanamme; sillä hänellä oli hirmuinen *trabuco* eli ratsupyssy muassaan, jolla hän aikoi puolustaa meitä *rateroja*, (vaanivia rosvoja) vastaan; hän puhui aina suuresti kerskatun tästä aseestansa, vaikka minun, kyllä vähäksi kunniaksi johtajallemme, täytyy tunnustaa, että se aina rippui laahaamattomana hänen satulansa takana. Kuitenkin oli hän rehellinen, iloinen ja hyväluontoinen poika, satuja ja sananlaskuja täynnä, samoin kuin paras kaikista aseenkantajista, kuuluisa Sancho, jonka nimen me hänelle annoimmekin; ja vaikka me kohtelimme häntä tuttavuudella kuin toveria ainakin, hän oikean Hispanialaisen tavalla yhtäkaikki ei rattoisimmallakaan mielellä ollessaan silmänräpäyksensä rikkonut kunnioittavaisen soveliaisuuden vaatimuksia.

Näin varustauneina ja tällaisen palvelijan kanssa lähdimme nyt matkalle, päättäen tehdä matkamme niin hupaiseksi kuin mahdollista. Kun tällaisella mielialalla ollaan, mikä matkustajalle on tämä Hispania, jossa viheliäisinkin ravintola on täynnä seikkailuksia kuin noiduttu linna, ja jokainen atria kuin uroteko! Valittakoot muut säännöllisten teiden puutetta, kallishintaisia hotelleja ja niiden mukavuuksien kaipuuta joita sievennykseen ja jokapäiväisyyteen kehkeyntynyt maa tarjoaa. Minä pidän parempana tuon vaivaloisen kiipeilemisen vuorilla, tuon kuljeksivaisen seikkaisen vaeltaja-elämän, nuot teeskentelemättömät, vieraanvaraiset, vaikka puoli-hurjat tavat, jotka tekevät tämän romanttilaisen Hispanian niin omituisen ihastuttavaksi.

Meidän ensimmäinen yöpaikkamme tarjosi meille huvituksen tätä laatua. Me tulimme päivän laskettua eräisen vähäiseen kaupunkiin vuoristossa, väsyttävän matkustuksen perästä avaran, aution lakeuden poikki, jossa useat sateenroikat olivat meidät läpimärjiksi kastelleet. Ravintolassa oli joukko *Miqueletes* nimellä tunnettuja jalkaisin metsästäjiä, jotka samoilivat tienoossa rosvoja kiini ottamassa. Muukalaiset, jommoiset me olimme, olivat tässä syrjäisessä kaupungissa outoja nähdä; isäntämme, yhdessä kahden tahi kolmen puheliaan, ruskeihin kaapuihin puetun kumppanin kanssa tutkivat passejamme muutamassa *posada*'n (ravintolan) nurkassa, jolla aikaa eräs *Alguazil* (kaupungin palvelija) lampun himeässä valossa teki muistoonpanoja kirjaansa. Passimme olivat ulkomaankieliset ja saattivat heidät pulaan, mutta aseenkantajamme Sancho kävi heille heidän tutkimisessaan avuksi, ylistäen meidän persooniamme Hispanialaisen kaikella suuripuheisuudella. Sillä välin olivat muutamit aulisti annetut sikarit voittaneet kaikkein sydämet puolellemme, ja tuota pikaa oli koko seura täydessä liikkeessä näyttääkseen meitä tervetulleiksi. Itse Corregidorikin kävi meitä tervehtimässä, ja emäntämme kantoi suurella komulla sisään ison, ruovosta kudotulla istuinpaikalla varustetun nojatuolin, näin mahtavan miehen mukavuudeksi. Patrullin päällysmies söi illallisen meidän kanssamme; hän oli vilkas, puhelias ja iloinen Andalusialainen, joka oli ollut sotaretkellä Etelä-Amerikassa ja jutteli urotekojaan sodassa ja rakkauden asioissa, paljolla leveäpuheisuudella, vilkkaasti liikehtien ja salamielisesti silmäillen. Hän sanoi meille, että hänellä oli luettelo kaikista rosvoista Hispaniassa, arveli voivansa nuuskia käsiinsä jokaisen heistä heidän lymypankoistaan ja tarjosi meille yhtä sotamiehistään suojelukseksi. "Yhdessä on kyllä suojelemaan teitä, Sennores; rosvot tuntevat minut ja minun mieheni; ei tarvitse muuta kuin että yksi nähdään heistä, niin kauhistus leviää koko Sierralle." Me kiitimme häntä tarjouksestaan, mutta vakuutimme häntä samaan laatuun, että me hirvittävän aseenkantajamme suojelemina emme peljänneet kaikkiaakaan Andalusian *ladroneja* (ryöväreitä).

Tämän kerskurin kanssa illastellessamme kuulimme kitarrilla soitettavan ja kastanjisilla napsutettavan, ja heti sen jälkeen äänistön, joka lauloi erästä kansan-nuottia. Isäntämme oli nimittäin koonnut kaikki laulajat, kaikki soittoniekat ja kaikki maaseudun kaunottaret lähiseudulta, ja mentyämme kartanolle, tarjousi meille kohtaus tosi-hispanialaiseen laatuun iloinen. Me istuimme ravintolan porttikäytävään, yhdessä isännän, emännän ja patrullin päällysmiehen kanssa; kitari kulki kädestä käteen, mutta eräs lystillinen suutari oli oikeastaan itse Orpheus tällä paikalla. Hän oli iloinen veitikka, viikset suunnattoman suuret ja mustat, ja takinhihat aina kyynärpäähän asti ylöskäännettyt; hän käytteli kitarriaan erinomaisella taitavuudella ja lauloi pieniä rakkaudenlauluja, luoden merkillisiä sivusilmäyksiä naisiin, joiden lemmikki hän silminnähtävästi oli. Sitten tanssi hän katsojain suureksi huviksi yhden fandangon muutaman Andalusian tytön kanssa. Mutta ei yksikään naisista vetänyt vertoja isäntämme kauniille tyttärelle Pepitalle, joka oli puikahtanut pois muuttamaan vaatteitaan tätä tilaa varten ja oli koristanut päänsä orjantappuran ruusuilla, ja nyt teki tehtävänsä oivallisesti yhdessä volerossa erään nuoren, kauniin rakuunan kanssa. Me olimme käskeneet isäntämme antaa viiniä ja virvokkeita runsaasti kulkea seuransa seassa; mutta vaikka siellä oli monenlaisia sotamiehiä, hevosaasin-ajajia ja maanmiehiä, niin ei yksikään heistä liiksi nautinnut. Kohtaus oli tosiaankin maalarin esineeksi omansa: tuo kuvan-ihana ryhmä tanssivia, nuot puolittain sota-asussa olevat jalkajääkerit, nuot talonpojat ruskeissa kaapuissaan; tuo vanha, laiha, lyhyellä, mustalla levätillä huoliteltu kaupungin-palvelija niinikään, johon koko tämä lystillinen seura ei näyttänyt tekevän

vähintäkään vaikutusta, ja joka loukossaan yhä jatkoi kirjoittamistaan ison vaskilampun himeässä valossa, jonka lampun olis sopinut olla Don Quixotten päivinä oleskelemassa.

En aiokaan säännöllistä päiväkirjaa kirjoittaa enkä siis kuvailla joka päivän erinäisiä kohtauksia, retkeillessämme noilla kukkuloilla ja noissa laksoissa, noilla rämeillä ja vuorilla. Me matkustimme juuri kuin oikeat salakuljettajat, pidimme hyvänä mitä eteemme sattui, niin mieluiset kuin tukalatkin kohtaukset, sekaantuen kaikkiin kansanluokkiin ja säätyihin, joiden kanssa kävimme jonkunlaiseen kulkulais-kumppanuuteen. Tämä onkin oikea matkustuslaatu Hispaniassa. Koska tiesimme ruokakammion ravintoloissa tavallisesti olevan huonon ja koska myös tiesimme ne paljaat maisemat, joiden kautta matkustajan monasti on kulkeminen, niin olimme, matkalle lähtiessämme, olleet niin varuisat, että olimme antaneet aseenkantajamme hyvästi varustaa *alforja*'nsa (satulapussinsa) kylmällä ruoalla ja täyttää ison *botansa*, (nahkapullonsa) aina kaulaan asti valiolla viinillä Valdepennas'ista. Koska nämät sotavarat olivat sotaretkellemme paljoa tarpeellisemmat kuin yksin hänen *trabuconsakin*, niin käskimme hänen tarkasti pitää niitä vaarilla, ja minä tahdon tehdä hänelle sen oikeuden, ettei hänen kaimansakaan, hyvästä ruokahalustaan niin mainio Sancho, olis käynyt hänestä edelle huolellisena muonamestarina. Ja vaikka sekä hänen alforjansa että *botansa* varoja aikatavasta ja oikein oiva lailla käytettiin, näytti niillä yhtähyvin olevan se kummallinen omaisuus etteivät koskaan tyhjenneet, sillä meidän vaarinpitävä aseenkantajamme pani aina kaikki mitä iltaisistamme ravintoloissa jäi jäljelle suurella huolellisuudella talteen seuraavaksi päiväksi.

Kuinka ylellisiä atrioita me nurmella nautimme, jonkun joen tahi lähteen reunalla, noiden varjoisain puiden alla! Ja kuinka suloiset *sietas* (ruokanukahukset) nurmelle levitetyillä kaapuillamme!

Me levähdimme eräänä päivänä puolenpäivän aikana, nauttiaksemme täänkaltaista atriaa. Me olimme eräällä pienellä ihastuttavan vihriällä, kunnailta ympäröityllä, öljypuita kasvavalla niityllä. Kaapumme olivat erään jalavan alle, lorisevan puron partaalle, levitetyinä. Hevosemme olivat syömään liejattuina, ja Sancho toi alforjansa voitollisen näköisenä. Ne sisälsivät meidän neljäksi päiväksi varustetut ruokavaramme, jotka kuitenkin olivat saaneet melkein lisän illalla sitä ennen erästä hyvin varustetusta ravintolasta Antequerassa. Aseenkantajamme veti esiin nuot erinäiset ruoka-aineet, yhden toisensa perään, mutta eipä näyttäneykään päähän pääsevän. Ensiksi tuli paistettu vohlanlapa, sitten kokonainen peltopyy, iso, paperiin kääritty kappale suolattua kapaturskaa, jäännös liikkiötä, sitten vielä puolinen kananpoika muutamain sämpyläin kanssa, ja kaikkein viimeiseksi, hujan hajan, orangeja, viikunoita, rusinoita ja saksanpähkinöitä. Botansakin oli hän varustanut oivallisella Malagan viinillä. Joka kerta kun hän veti uuden palan ruokakammioistaan, hän riemastui meidän iloisesta hämmästyksestämme, heittäysi pitkäkseen nurmikolle ja nauroi että oli nikahtua. Ei mikään riemastuttanut meidän teeskelemätöntä matkakumppaniamme niin paljon, kuin että häntä hyvän ruokahalunsa tähden vertasimme Don Quixotten kuuluisaksi aseenkantajaksi Sanchoksi. Hän tunsu hyvästi vaeltavan Ritarin historian ja, samoin kuin useimmat Hispanian alhaisemmasta väestä, hän täytti totta uskoi sen tositapaukseksi.

"Kaikki nämät tapahtuivat kumminkin jo aikoja sitten, Sennor?" sanoi hän minulle muuanna päivänä, kysyvästi katsoen minuun.

"Aikoja sitten," vastasin minä.

"Minä uskallan sanoa enemmän kuin tuhat vuotta tätä ennen?" jatkoi hän epäilevällä katsannolla.

"Minä uskallan sanoa, ei sitä vähempää."

Aseenkantaja oli tyytyväinen.

Atrioidessamme ja naurellessamme yksinkertaisen aseenkantajamme hulluttelemisille, läheni meitä yksinäinen vaeltava kerjäläinen, melkein kuin pyhiin-matkustajan näköinen. Hän näytti joksikin elähtäneeltä mieheltä; harmaapartainen, sauvaan nojaava, vaikkei ikä vielä ollut hänen päätänsä kumarruttanut; kookas varreltaan, joka osoitti jalon ruumiinrakennuksen jäännöstä. Hän oli puettu pyöreään Andalusian hattuun, lammasnahka röijyyn, nahkahousuihin, säärystimiin ja

varvikkaisin. Hänen vaatteensa, vaikka vanhat ja paikatut, olivat siistit, hänen liikentönsä miehuulliset ja hän puhutteli meitä tuolla vakaisuudella ja kohteliaisuudella, joka on niin edullinen merkillisyys Hispanian alhaisemmissa kansanluokissa. Me olimme tällaiselle vieraille myötäisellä mielialalla ja annoimme hänelle oikullisesta laupiudesta moniaita hopearahoja, viipaleen hienoa nisuleipää ja pikarillisen valiota Malagaamme. Hän otti ne vastaan kiitollisuudella, mutta ei liehittävällä kohteliaisuudella. Hän maisteli viiniä, piti sitä aurinkoa kohti, jolla aikaa äkkipikainen hämmästys näkyi hänen kasvoissaan, tyhjensi sen yhdessä hengenvedossa ja sanoi: "Moneen vuoteen en ole juonut tällaista viiniä! Se on sydäntä vahvistava juoma näin vanhalle miehelle." Sitten katseli hän tuota kaunista leivän viipaletta: "*bendito sea tal pan!*" (siunattu olkoon tällainen leipä), sanoi hän ja pisti sen pussiinsa. Me kehoitimme häntä syömään tällä paikalla. "Ei, sennores!" vastasi hän; "viini on minun juotava taikka jätettävä, mutta leipä tulee minun ottaa kotiini ja jakaa omaisteni kanssa."

Sanhomme katsahti meihin kysyväisesti, ja koska hän silmistämme näki meidän vastauksemme, antoi hän vanhukselle muutamia aika paloja atriastamme, sillä ehdolla kumminkin että hänen piti istua meidän kanssamme ja syödä kunnon lailla.

Hän istui hetikohta vähän etäälle meistä ja alkoi syödä verkalleen ja tavalla, joka olis sopinut *hidalgo*'lle (aatelismiehelle). Paitse tätä osoitti tämä vanhus mittamääräisyyttä ja tyyntä mielenmalttia, joka pani minut ajattelemaan, että hän muinoin oli nähnyt parempiakin päiviä: hänen lauselmissaan, vaikka ne olivat mutkattomat, oli välistä jotain kuvailevaista ja runollista. Minä luulin häntä joksikuksi köyhtyneeksi herrasmieheksi. Minä erehdyin; kaikki tämä käytös ei ole muuta kuin Hispanialaisen luontoperäistä kohteliaisuutta, ja sitä runollista käännöstä ajatuksissa ja lauselmassa, jonka usein tapaamme tämän mielevän kansan alhaisemmissa luokissa. Viisikymmentä vuotta tätä ennen, näin kertoi hän meille, oli hän ollut lammaspaimenena, mutta nyt oli hän ilman palvelusta, ja hyljättynä. "Nuorra ollessani," sanoi hän, "ei voinut mikään saattaa minua levottomaksi eli murheelliseksi; aina olin minä terve, aina iloinen; mutta nyt olen yhdeksänkahdeksatta vuotias ja kerjäläinen, ja mieli alkaa lannistua."

Kuitenkaan ei hän ollut tavallinen kerjäläinen: vasta hiljakkoin oli häntä pakoittanut hänet tähän halventavaan yritykseen, ja hän antoi mieltä liikuttavan kuvauksen kilvoituksestaan näljän ja ylpeyden välillä, kun puute hirmuisuudessaan ensin kävi häntä väkevämmäksi. Hän palasi Malagasta, rahattomana, ei ollut kotvaan aikaan mitään maistanut ja kulki erästä suurta lakeutta pitkin Hispaniassa, jossa vaan harvassa ihmisiä asui. Miltei nälkään nääntyneenä valitti hän hätäänsä erään *venta'n* (maaseudun ravintolan) ovelle. *Perdon usted por Dios, hermano!* (Suokaa anteeksi, Jumalan tähden, veikkoseni!) tuli vastaukseksi, – tavallinen tapa Hispaniassa käskää kerjäläisiä pois. "Minä menin sieltä," sanoi hän, "suuremman häpeän kuin näljän kanssa, sillä sydämeni oli vielä suurellinen. Niin tulin eräälle korkea-ahteiselle, syvälle ja vikevälle virrälle ja tunsin mieleni tekevän heittäytän siihen: mitäpä varten mokoma vanha, epäkelpo raukka, kuin minä olin, tarvitsikaan elää? Mutta seisossani joen partaalla muistin Pyhän Neitsyen ja menin tieheni. Minä pyrin eteenpäin, kunnes näin erään maantalon, vähän matkaa tieltä, ja menin ulkopuolisesta kartanonportista sisään. Ovi oli kiini, mutta kaksi nuorta Sennoraa istui akkunassa. Minä lähenin ja anoin almua: —*Perdon usted por Dios, hermano!* ja akkuna suljettiin. Minä hoippuroitsin ulos kartanosta, mutta nälkä voitti minut ja epätoivo valtasi sydämeni. Luulin jo viimeisen hetkeni tulleeeksi, panin portin viereen makaamaan ja peitin pääni, kuollakseni. Vähän ajan perästä tuli talon herra kotiin: nähtyänsä minun portin vieressä makaavan, paljasti hän pääni, sääli harmaita hiuksiani, otti minut asuntoonsa ja antoi minulle ruokaa. Tästä näette, Sennores, että meidän aina tulee luottaa Pyhän Neitsyen suojelukseen."

Vanhus oli kotimatalla syntymäpaikkaansa, Archidonaan, joka oli lähiseudussa jyrkän röhmyisen vuoren kukkulalla. Hän osoitti tämän paikan vanhan Maurilaisen linnoituksen jäännöksiä. "Tuossa linnassa," sanoi hän, "asui eräs Maurilainen kuningas, siihen aikaan, kun sodat riehusivat Granadassa. Kuningatar Isabella hätyytti sitä lukuisalla sotajoukolla, mutta kuningas katseli linnastaan pilvien seassa alas ja nauroi hänen vihastukselleen. Sitten ilmestyi Pyhä Neitsyt kuningattarelle ja vei hänet ja hänen sotajoukkonsa vuorelle, erästä salaista polkua myöten, josta ei

koskaan sitä ennen ollut tietty mitään. Maurilainen, nähtyään hänen tulevan, hämmästyi, syöksähti hevosensa kanssa jyrkältä kalliolta alas ja musertui mäsäksi. Hänen hevosensa jäljet," sanoi vanhus, "näkyvät vieläkin kallion reunalla. Ja katsokaapa, sennores, tuolla on tie jota myöten kuningatar ja hänen sotajoukkonsa menivät ylös. Te näette sen, kuin nauhan, nousevan vuoren kuvetta ylös, mutta mikä siinä on ihmeellistä on se, että vaikka sen etäältä näkee, se likemmä tultua katoaa."

Luultu tie, jota hän osoitti, oli epäilemättä joku hietainen ura vuorella, joka näytti ahtaalta ja kapealta etäälle, mutta leveni ja kävi epäselväksi likempää katsoen.

Vanhuksen sydämen viinistä ja kestityksestä lämmitettyä alkoi hän kertoa meille historiata eräästä aarteesta, jonka tuo Maurilainen kuningas sotaretken aikana oli jälkeensä jättänyt. Vanhuksen oma asunto oli juuri linnan perustuksen vierellä. Kirkkoherra ja notario näkivät kolmasti unta tästä aarteesta, ja menivät kaivamaan unessa osoitetulle paikalle. Hänen oma vävynsä kuuli heidän kuokkainsa ja lapioidensa mukseen yöllä. Mitä he löysivät ei kukaan tiedä; heistä tuli yhtäkkiä rikkaat, mutta salaisuuden he pitivät omanaan. Näin oli tämä vanhus kerran ollut onnen ovea likellä, mutta oli tuomittu pysymään iäti poissa saman katon alta sen kanssa.

Olen havainnut, että taruja Maurilaisten kätkemistä aarteista, jotka ovat niin yleiset Hispaniassa, on enimmin kaikkein köyhimmässä kansaluokissa. Juuri tällä tavalla armas luonto lohduttaa mielikuvatuksilla todellisuuden puutteessa. Janoinen uneksii lähteitä ja juoksevia virttoja; nälkäinen komeita atrioita, ja köyhä kätketyltä aarteita; ei kenelläkään ole kuvas-aiisti rikkaampi ja väkevämpi kuin kerjäläisellä.

Viimeinen matkakuvauksensa jonka tahdon antaa, tulee olemaan eräs iltakohtaus pienessä Lora'n kaupungissa. Tämä on ollut kuuluisa sotaa käypä rajakaupunki Maurilaisten vallan aikana, ja on kerran ajanut Ferdinandin muuriensa luota takaisin. Se oli Boabdil'in apen, vanhan Aliatac'in suojeluslinna, kun tämä uljas vanha soturi vävynsä kanssa lähti siihen onnettomaan päällekkarkaukseen, joka päättyi johtajan kuolemalla ja kuninkaan vangiksi joutumalla. Lora on jylhällä paikalla autiossa vuorensolassa, Xenil-joen rannoilla, vuorten ja metsäin, niittyin ja lehtoin keskellä. Väestöllä näkyi vieläkin olevan sama rohkea, sotaista uskallus, kuin muinoisinakin aikoina. Ravintolamme oli juuri kaupungin asemaan sopiva. Sitä piti eräs nuori Andalusalainen leski, jonka kaunis mustasilkkinen basquinna, joka oli mustilla lasipalloilla koristeltu, sitä enemmän ylensi hänen sorean vartensa ja täyteläisten, notkeiden jäsentensä koko ihanuutta. Hänen käyntinsä oli luja ja jänteä, hänen mustat silmänsä täynnä tulta, ja hänen veikistelevä laatusensa ja käytöksensä ja ne monenlaiset koristeet, joilla hän oli huoliteltu, osoittivat että hän oli tottunut ihailtavaksi.

Hänen miltei yksi-ikäinen veljensä oli laadulleen ja liikennöilleen hyvin sisarensa; he olivat Andalusalaisen Majon ja Majan täydelliset esikuvat. Veli oli pitkä, roteva ja sukeva, iholleen vaalea, öljymarjan-värinen, mustat kirkaat silmät, käherät kastanjan-ruskeat viikset, jotka leuvan alla yhtyivät toisiinsa. Hän oli puettu pulskeaan, lyhyeen vihriään samettijakkuihin, joka soveltui oivallisesti hänen varteensa ja oli aina ylellisyyteen asti hopeanapeilla koristettu, valkoinen nenäliina kummassakin lakkarissa. Hänen housunsa olivat samaa vaatetta; napinrivit lanteista aina polviin asti; vaaleanpunainen silkkivaate, joka etupuolella pidettiin renkaalla kiini, rippui kaulasta sievälle, poimuille lasketulle paidalle; vyö vyötäisten ympärillä; puolisaappaat mitä kauniimmasta ruskeasta nahasta, koreasti kirjaillut ja pohkioiden kohdalta avoimet, että sukat näkyisivät, ja punaiset kengät, jotka tekivät sievämuotoisen jalan kauneuden vielä enemmän silmään pystyväksi.

Hänen ovella seisossa tuli ratsastava mies, joka alkoi hiljaa ja vakaisesti puhua hänen kanssansa. Tämä oli puettu samalla lailla ja melkein yhtä pulskeasti; noin kolmikymmen-vuotias, varrelleen vankka mies, tarmokkailla, Romalaisilla kasvonmurteilla, kasvot kauniit vaikka vähän rupulin-arpiset, ja käytös sievä, uskalias ja miltei rohkea. Hänen vahva, musta hevosensa oli tupsuilla ja monivärisellä satulaloimella koristettu; satulan takana rippui pari lyhyttä ratsupyssyä. Koko olennolleen oli hän noiden salakauppiaiden näköön, jotka olin nähnyt Ronda-vuorilla, ja silminnähtävästi oli hän yksissä tuumin emäntämme veljen kanssa; ja päällisiksi, ellen erehdy, hän oli lesken suosittu ihailija. Koko ravintolassa ja sen asukkaissa olikin jotain salakuljettajain laatuista, ja

pyssy seiso i loukossa kitarrin vierellä. Edellämainittu ratsastaja vietti iltansa posadassa (ravintolassa) ja lauloi rohkeita kertomalauluja vuoritienoilta tulisesti ja hilpeästi. Illastellessamme tuli huoneeseen kaksi köyhää Asturialaista, anoen ruokaa ja yömajaa; he olivat joutuneet ryövärien käsiin palatessaan eräiltä markkinoilta vuoritienoossa ja menettäneet hevosensa ja kaikki kaluvarastonsa, rahansa ja enimmän osan vaatteistansa; sitten oli heitä pieksetty, kun olivat vastusta tehneet, ja heidät miltei alastomiksi tielle jätetty. Matkakumppanini käski, omituisella äkkipikaisella jalomielisyydellään antaa heille atriain ja vuoteen, ja lahjoitti heille rahasumman, avuksi että kotiinpääsivät.

Illepana eneni henkilöiden lukumäärä näytelmässä. Eräs paksu, noin kuusikymmen-vuotias, roteva mies tulla kolusi huoneeseen emäntää puhuttelemaan. Hän oli tavallisessa Andalusian puvussa; iso sapeli kainalossa, viikset suuret ja miehen olento kerskaavaista pöyhkeyttä osoittava. Kaikki läsnäolevat näyttivät katselevan häntä suurella kunnioituksella.

Aseenkantajamme Sancho kuiskasi meille, että se oli Don Ventura Rodriguez, Loxan rohkeudesta ja voimakkaasta kädestään kuuluisa uros ja taistelija. Ranskalaisten Hispaniaan karatessa hätäytti hän kuusi ratsastajaa, jotka makasivat ja nukkuivat, vei ensin heidän hevosensa omaan talteensa, kävi sitten sapelilla heidän kimppuunsa, tappoi yhden ja otti muut vangiksi. Tästä uroteosta oli kuningas määrännyt hänelle yhden Pesetan (viidennen osan Duro'a eli riksiä) jokapäiväiseksi palkinnoksi, ja suonut hänelle arvonimen *Don*.

Minusta oli lysti tarkata hänen leveäpuheisuuttaan ja suurellista käytöstään. Nähtävästi oli hän oikea Andalusialainen, yhtä kerskaavainen kuin urhoollinen. Hänellä oli aina sapeli kädessä tahi kainalossa. Hän pitää sitä alinomaa luonansa joka paikassa, niinkuin lapsi vauvaansa, kutsuu sitä Santa Teresakseen ja sanoo, että kun hän sen tupesta vetää: *tembla la tierra*, silloin maa järisköön.

Minä istuin myöhäiseen yöhön ja kuuntelin tämän sekanaisen ryhmän monenlaista kanssapuhetta, joka Hispanialaisessa posadassa tavallisella keveydellä seurusteli keskenänsä. Me kuulumme salakauppias-lauluja, ryövärijuttuja, guerillatekoja ja Maurilaisia taruja. Näitä jälkimäisiä jutteli meidän kaunis emäntämme, joka teki runollisen kertomuksen *Infiernoista*, eli Loxan helvetillisistä seuduista, pimeistä, ontoista eli koloista, joissa maan-alaiset virrat ja vesiputoukset synnyttävät salamielisiä ääniä. Alhaisempi väestö sanoo rahanlyöjiä, aina Maurilaisten ajoilta asti olleen sinne sulkeutuneina ja Maurilaisten kuninkaiden näissä koloissa aarteitansa puolustavan.

Jos olis tarkoituksenani ollut, olisin saattanut täyttää koko tämän kirjan kertomuksilla ja kohtauksilla näiltä vaelluksiltamme; mutta eräs toinen aine houkuttelee minua. Näin matkustaen tulimme viimein alas vuorilta ja saavuimme kauniille *Vegalle* eli Granadan lakeudelle. Täällä otimme viimeisen atriämme eräässä öljyvuolehdossa joen ahteella, tuo vanha Maurilaisten pääkaupunki ulohtaalla, elähtyneinä näkemästämme Alhambran vaaleanpunertavat tornit ja majesteetillisen Sierra Nevada, jonka lumipeittoiset huiput loitolla sen takana levittävät hopeamaista kiiltoa. Taivas oli kirkas, ihan pilvetön, ja auringon hellettä lievensivät raittiit tuulet vuorilta; atrioittuamme levitimme kaapumme maahan ja nukuimme viimeisen siestämme, kukkasten vaiheilla surisevain mehiläisten ja öljyvuissa kuhertelevain kaulus-kyhkyjen meidät uneen tuuditeltua. Polttavan helteen sivumentyä me jatkoimme matkaamme pensas-aitain välitse, joita aloe-pensaat, indialaiset viikunapuut ja itsestään kasvavat puutarhametsiköt muodostivat, ja saavuimme viimein, auringon laskulla, Granadan porteille.

Matkustavaiselle, joka on lahjoitettu runollisuuden ja historian tunnolla, on Alhambra yhtä kunnian-arvoinen esine kuin Kaba, eli pyhä huone Meccassa, on Mahomettilaisille pyhiin matkustajille. Kuinka monet legendat ja sadut, todet ja tarumaiset, kuinka monet laulut ja romansit, Hispanialaiset ja Arabialaiset, rakkaudesta, sodista ja ritarillisuudesta, ovat ylistyttäneet tämän romanttilaisen rakennuksen muistoa! Lukija voi siis ajatella kuinka me ilahduimme, kun, heti Granadaan tultuamme, Alhambran kuvernööri antoi meille luvan ottaa haltuumme hänen joutilaat huoneensa tässä Maurilaisessa palatsissa. Virkavelvollisuudet vaativat kohta matkakumppanini sieltä pois; mutta minua pidätti useita kuukausia juurikuin joku lumous tässä tenhotussa linnassa. Seuraavat lehdet ovat tässä lumoavassa vankeudessa olleiden mielikuvatusteni ja tutkimusteni tulos. Jos ne

lukijan mieleen voivat kuvata jotain tämän paikan hurmaavasta ihanuudesta, niin hän ei ole katuva, että jonkun ajan on kanssani oleskellut Alhambran muinaistaruilla ja lauluilla ylistetyissä saleissa.

Alhambran hallinto

Alhambra on vanha linna eli Maurilaisten kuningasten Granadassa vahvistama palatsi, josta he vallitsivat tätä niin suuresti ylistettyä paratiisiaan, ja joka oli heidän valtansa viimeinen tuki ja luja paikka Hispaniassa. Palatsi on vaan osa linnaa, jonka torneilla tiheään varustetut muurit kulkevat säännöttömästi erään korkean kukkulan ympäri, joka kohoaa kaupungin yli ja on eräs Sierra Nevadasta eli tuosta lumipeittoisesta vuoriseljänteestä eroava haara.

Maurilaisten aikana linnaan voi mahtua neljäkymmentä tuhatta miestä sotaväkeä, ja oli se muutamain ajoin kuninkailla puolustuspaikkana kapinallisia alamaisia vastaan. Kuningaskunnan jouduttua kristittyin käsiin, pysyi Alhambra edelleen kuninkaallisena valtatiluksena, ja Castilian yksinvaltiaat ajoittain siinä asuivatkin. Keisari Kaarle V rupesi rakentamaan komeata palatsia sen muurien sisälle, mutta useat peräkkäin seuranneet maanjäristykset peljestyttivät hänet sitä valmiiksi saattamasta. Viimeiset kuninkaalliset henkilöt, jotka täällä asuivat, olivat Filippi V ja hänen kaunis puolisonsa Elisabetti Parmasta, kahdeksannentoista vuosisadan alulla. Suuria valmistuksia tehtiin heidän vastaanottamiseksi. Palatsi ja puutarhat korjattiin johonkin määrään, uusi huonerivi sisustettiin, ja Italialaiset taideniekat koristivat sen. Kuninkaallisen parikunnan asuminen täällä ei tullut kumminkaan olemaan pitkällinen, ja heidän poislähdettyään palatsi taas jäi autioksi. Kuitenkin vallitsi siellä, vielä aina jonkunlainen sodallinen komeus. Se oli kuvernöörin hallussa suorakohtaisesti kruunulta, sen lakipiiri ulottui aina Granadan esikaupunkeihin asti eikä ollut se tämän kaupungin ylipäällikön valtaan kuuluva. Siinä pidettiin melkeätä vartijajoukkoa, kuvernöörillä oli huoneensa vanhan Maurilaisen palatsin etupuolessa, eikä koskaan tullut hän Granadaan ilman sodallista komua. Linna yksinään olikin vähäinen kaupunki ja sillä oli useampia katuja huoneiden kanssa, ja yksi Franciskanien luostari ja kirkko, muuriensa sisällä.

Hovin poissa-olo oli kuitenkin suuri onnettomuus Alhambralle. Sen kauniit salit olivat autioina ja muutamat niistä rapistuivat; puutarhat hävitettiin, ja suihkukaivot herkesivät vettä antamasta. Vähitellen täyttyi sen huoneet maankulkureilla ja irtanaisella väestöllä; salakuljettajat, jotka käyttivät sen omavaltaista tuomio-oikeutta hävyttömästi harjoittaakseen avarata salakauppaa, ja kaikenlaiset varkaat ja konnat valitsivat sen turvapaikakseen, josta tekivät rosvousretkiä Granadaan ja sen ympäristölle. Hallituksen täytyi viimein käyttää mitä ankarimpia toimeenpiteitä tätä vallattomuutta vastaan; väestöä ruvettiin tarkkaan eroittelemaan; ei yksikään saanut aloilleen jäädä, joka ei ollut hyvämaineinen eikä tainnut laillisesti näyttää oikeuttaan siihen todeksi; enin osa huoneita revittiin maahan, ja ainoastaan vähäinen kauppa jätettiin, niin myös kirkko ja Franciskanein luostari. Viimeisten rauhattomuuksien aikana Hispaniassa, kun Granada oli Ranskalaisten käsissä, oli Alhambra pakoitettu ottamaan heidän sotaväkeään vartijaväeksi, ja palatsissa asui siihen toviin Ranskalainen päällikkö. Sen valistuneen aistin kautta, joka aina on mainioittanut Ranskalaisia heidän voitoissaan, pelastettiin tämä Maurilaisen loiston ja suuruuden muistomerkki siitä täydellisestä hävityksestä, joka sitä uhkasi. Katot korjattiin, salit ja kalterit suojattiin ilman vaikutukselta, puutarhat viljeltiin, vedenjohdot laitettiin entisilleen, suihkukaivot alkoivat vielä kerran syyttää kimmelteleviä suihkujaan; ja Hispania saa kiittää vihollisiaan siitä, että sen kauniin ja huvittavin historiallinen muistomerkki ei ole perin hukkaantunut.

Poislähtiessään räjäyttivät Ranskalaiset muutamia ulkopuolisen muurin tornia ilmaan, jättäen nämät linnoituslaitokset tuskin puolustettavaan kuntoon. Tästä ajasta alkain ei tällä linnalla ole ollut mitään sodallista arvoa. Vartijaväkenä on pivollinen invaliiteja, joiden paraana velvollisuutena on vartioida muutamia ulkopuolisia tornia, joita välistä käytetään valtiovankeuksina; ja kuvernööri, joka on lähtenyt pois Alhambran kukkulalta, asuu nyt Granadassa, että sitä mukavammin ja joutuisammin voisi hoitaa virkavelvollisuutensa.

En malta lopettaa näitä ilmoituksia linnan tilasta, mainitsematta nykyisen maanherran, Don Francisco de Gernan kiitettäviä ahkeroisia, joka on käyttänyt kaikkia niitä vähiä apuvaroja,

jotka ovat hänelle tarjona olleet, pitääkseen tätä palatsia jotensakin välttävissä kunnossa, ja joka viisailta toimillaan ja puuhillaan on viivyttänyt sen kovinkin varmaa rapistumista. Jos hänen edellisensä olisivat yhtä huolellisesti täyttäneet velvollisuutensa, niin Alhambra kenties vielä seisois alkuperäisessä kauneudessaan; ja jos hallitus auttais häntä tavalla, joka vastais hänen ahkeruuttansa, niin tätä rakennusta kenties vielä kävis säilyttäminen kaunistukseksi maalle, ja se voisi vielä monina vuosisatoina panna uteliaat ja sivistyneet matkustavaiset ihmettelemään.

Alhambran sisäpuoli

Matkustajat ovat niin monasti ja niin juurtajaksain selittäneet Alhambran, että vaan pikamaisessa kuvauksessa siitä arvattavasti on kyllä virkistämään lukijassa vanhoja muistoja; tahdon sentähden vaan hyvin lyhykäisesti mainita käyntiäni siinä, aamulla tuloni jälkeen Granadaan.

Me lähdimme tuosta La Espada nimisestä posadasta (ravintolasta) ja astuimme suoraan mainion Vivarrambla tornin poikki, joka ennen muinoin oli Maurilaisten ritarien keihäis-pelien näyttämönä, ja nyt on suuri markkinapaikka. Täältä menimme pitkin Zacatinea, joka oli pääkatu Maurilaisten aikaisessa avarassa pasaarissa, jossa pienet kauppapuodit ja ahtaat kadut vielä säilyttävät itämaista laatua. Käytyämme erään avonaisen paikan yli, vastapäätä kenraalikapteinin palatsia, menimme erästä ahdasta, koukertelevaa katuä ylöspäin, jonka nimi muistutti meille Granadan ritarillisia aikoja. Sitä kutsutaan *Calle*'ksi (luetaan Kalje) eli Gomarien kaduksi, erään Maurilaisen, vanhoissa aikakirjoissa ja lauluissa mainion, perheen nimeltä. Tämä katu vei eräälle kreikalaisesta rakennuslaatu olevalle, Kaarle V: nnen rakentamalle porttikäytävälle, jonka kautta astutaan Alhambran alueelle.

Portilla istui kolme ryysyistä ja ikäloppua sotamiestä, kivipenkillä uinaillen, Zegrien ja Abencerragien jälkeisiä; eräs pitkä laiha roikale, jonka tummanruskea kaapu silmännähtävästi oli aiottu peittämään hänen repaleisia alusvaatteitaan, loikoili päivänpaisteessa, puhellen erään vanhan vahdissa olevan sotamiehen kanssa. Astuissamme porttikäytävään hän kävi meitä vastaan ja tarjousi meille linnaa näyttelemään.

Minulla on, niinkuin matkustavaisilla ylipäänsä, jonkunlainen inho apukernoihin opastelijoihin eikä ollut minusta anojan pukukaan mieleen.

"Tunnet hyvinkin tämän paikan, sen arvaan?"

"Ninguno mas; pues, Sennor, soy hijo de la Alhambra." (Ei kukaan tunne sitä paremmin; sillä, herra, minä olen Alhambran poika.)

Hispanian alhaisemmat kansaluokat käyttävät aina hyvin runollisia lausemia. "Alhambran poika!" nämät sanat miellyttivät minua hetikohta. Tuo repaleinen puku, jossa uusi tuttavani esiintyi, sai jonkunlaisen arvollisuuden silmissäni. Se oli paikan onnenvaiheiden vertauskuva ja sopiva jäännöksen jälkeiselle.

Vielä tein hänelle muutamia kysymyksiä, ja huomasin että hän tosiaan ansaitsikin ottamansa arvonimen. Hänen esi-isänsä olivat asuneet linnassa, polvesta polveen, aina siitä asti kun se valloitettiin. Hänen nimensä oli Mateo Ximenes. "Siispä ehkä olette," sanoin minä, "suuren Kardinaali Ximeneen jälkeinen?" – "*Dios sabe, Sennor!* (Jumala tiesi). Se on mahdollista. Me olemme vanhin perhe Alhambrassa – *Christianos Viejos* (vanhoja kristityitä), ilman sekoitusta Maurilaisista tahi Juutalaisista. Tiedän kyllä että me olemme suuresta perheestä sukuperää, mutta minä olen unhottanut mistä. Isäni kaiken sen tietää; hänellä on kilpimerkkinsä majansa seinällä tuolla ylähällä linnassa." – Ei löydy yhtään Hispanialaista, olkoon se kuinka köyhä hyvänsä, joka ei väitä olevansa korkeata syntyperää. Tämän ryysyisen aatelismiehen ensimmäinen arvonimi oli kuitenkin minun mielestäni hänen paras puolustuksensa, jonka tähden mielelläni otinkin "Alhambran pojan" palvelukseeni.

Me olimme nyt ahtaassa notkelmassa, jossa oli kauniita lehtoja, jyrkkä ylösnousu ja useampia mutkistelevia polkuja, joiden sivuilla oli kivi-istuimia ja suihkukaivoja. Vasemmalla kädellä meillä oli Alhambran tornit; oikealla puolen, vastapäätä kirkkoa, näimme niinkään yhtä korkeita tornia eräällä louhisella kukkulalla. Nämät olivat, niinkuin meille sanottiin, niinkutsutut *Torres Vermejas*, eli Punaiset Tornit, punaisesta väristään näin kutsutut. Ei kukaan tiedä niiden alkuperää. Ne ovat paljoa vanhemmat Alhambraa; muutamit luulevat niitä Romalaisten, toiset jonkun Phoinikialaisen siirtokunnan rakentamiksi. Päästyämme tuolta jyrkältä ja varjoisalta polulta ylös, olimme kohta erään ison nelisnurkkaisen Maurilaisen tornin juurella, joka oli jonkunlaisena vartijatornina, jonka kautta päämenopaikka linnaan oli. Vartijatornissa tapasimme toisen ryhmän invaliiteja, joista yksi

seisoi vahdissa pääportilla, ja toiset, rikkinäisiin kaapuihinsa kääriytyneinä, uinailivat kivipenkeillä. Tätä porttikäytävää kutsutaan *Oikeuden Portiksi*, tuomioistuimen mukaan, joka, Maurilaisten vallan aikana, tämän holvin alle kokoontui, tutkimaan ja tuomitsemaan vähempiä asioita: yleinen tapa Itämaisissa kansoissa, ja Pyhässä Raamatussa monessa kohti mainittu.

Ison porstuvan muodostaa mahdottoman suuri Arabialainen, hevosenkengän muotoinen, holvikaari, joka ylettyy puoliväliin tornin korkeutta. Tämän holvikaaren loppukiveen on mahdottoman suuri käsi hakattu. Itse käytävässä porstuvan viimeiseen kiveen on samalla tavalla suunnaton avain koverrettu. Jotka luulevat tuntevansa Mahomettiläisiä vertauskuvia, sanovat kättä opillisuuden ja avainta Maurilaisten uskonnon vertauskuvaksi; tämä jälkimäinen, he lisäävät, on ollut heidän sotalippuunsa maalattuna, silloin kuin he tekivät Andalusian alaisekseen, vastoin kristillistä vertauskuvaa, ristiä. Toisen selityksen antoi kumminkin Alhambran oikea poika, ja alhaisemman väestön käsitteiden kanssa paremmin yhtäpitäväisen, jotka ajattelevat jotain salaperäistä ja taikaista kaikessa mikä on Maurilaista, ja yhdistävät kaikenlaista taikauskkoa tähän vanhaan Maurilaiseen linnaan.

Mateon selityksen mukaan sanoi eräs taru, joka juonti alkunsa vanhimmista asukkaista ja jonka hän oli isältään ja isän-isältään kuullut, että käsi ja avain olivat taikakuvat, joiden varassa Alhambran kohtalo oli. Se Maurilainen kuningas, joka oli sen rakentanut, oli ollut mainio noita, eli oli, niinkuin muutamat luulevat, luvannut hänensä perkeleelle ja loihtinut koko linnan. Täten oli se pysynyt useita satoja vuosia, vastoin myrskyjä ja maanjäristyksiä, jota vastoin melkein kaikki muut Maurilaiset rakennukset olivat kukistuneet ja kadonneet. Tämä lumoustila oli, tarun mukaan, kestävä, kunnes ulkopuolisessa kaaressa oleva käsi oikenee alas ja tarttuu avaimeen kiini, jolloin koko rakennus romahtaa alas, ja kaikki Maurilaisten sen alle kaivamat aarteet tulevat näkyviin.

Vastoin tätä turman tietävää ennustusta rohkenimme kumminkin mennä tuon noidutun porttikäytävän läpi, koska mieltämme suuresti rohkaisi Pyhän Neitsyen suojelus; jonka kuvan näimme pääportin päällä.

Mentyämme vartijatornin läpi, me astuimme erästä muurien välitse mutkistelevaa polkua, ja tulimme eräälle aukinmaiselle paikalle linnan sisällä, jonka nimi on *Plaza de los Algibes*, se on Vesisäiliöiden Tori, näin kutsuttu niistä suurista vesitydyistä sen alla, joita Maurilaiset ovat juuri kallioon hakanneet, varustaakseen linnaa vedellä. Täälläkin on mahdottoman syvä kaivo, joka antaa mitä puhtainta ja kirkkainta vettä; muistomerkki tämäkin Maurilaisten tarkasta mausta, jotka olivat väsymättömät ahkeruimisissaan saada tätä elementtiä kristallinpuhtaana.

Tämän avonaisen paikan eli esplanadin etupuolella on se loistoisa rakennus jonka Kaarle V aloitti ja joka, niinkuin sanotaan, oli aiottu himmentämään Maurilaisten kuninkaiden residenssin loiston. Kaiken suuruutensa ja loistoisan rakennuslaatunsa kanssa se kumminkin oli meistä kuin julkeata ahdingontekoa tuolle arvoisalle muinaisjäännökselle; me astuimme sen ohitse ja menimme erään tavallisen yksinkertaisen portin kantta, joka vei Maurilaisen palatsin sisäpuolelle.

Muutos oli miltei hurmaavainen; mielestämme oli niinkuin tuota pikaa olisimme siirtyneet toisiin aikoihin ja toiseen valtakuntaan, ja niinkuin olisimme astuneet Arabialaisen historian näyttämölle. Me olimme nyt isolla, valkealla marmorilla ladotulla ja molemmissa päissään keveillä Maurilaisilla pylväsriveillä kaunistetulla kartanolla; sillä on nimenä *Albercas* eli *Vesisäiliön kartano*. Keskellä tätä oli mahdottoman suuri vesi-arkku eli kalalammikko, satakolmekymmentä jalkaa pitkää ja kolmeakymmentä leveä, kultakaloilla varustettu ja orjantappura-aidalla ympäröity. Kartanon yläpäästä kohoaa *Comares*'in iso torni.

Alapäästä menimme erään Maurilaisen holvikäytävän kautta mainiolle *Leijonain pihalle*. Ei mikään osa tätä rakennusta anna täydellisempää käsitettä sen alkuperäisestä kauneudesta ja loistoisuudesta kuin tämä; sillä ei mikään osa ole kärsinyt niin vähän vahinkoa ajan hävityksistä. Keskellä pihaa on tuo romaaneissa ja historiassa mainehikas lähde. Alabasteriset vesisäiliöt valuttavat vieläkin timanttipisaroitaa, ja ne kaksitoista leijonaa, jotka niitä kannattavat, viskovat vieläkin kristalli-suihkujaan, niinkuin Boabdilin päivinä. Piha on kaunistettu kukkapenkeillä ja ympäröity

keveillä Arabialaisilla arkaadeilla; näitä kannattavat keveät, valkoiset marmoripylväät. Rakennuslaatu täällä, samoin kuin koko muussakin palatsissa, on merkillinen enemmän pulskeudesta kuin suurenmoisuudesta, ja osoittaa tarkkaa ja hienoa aistia ja taipumusta huolettomaan nautintoon. Katsellessa noita keveitä pylväitä ja noita näöltään kestäättömiä, muuriin koverrettuja teoksia, on työläs käsittää kuinka noin paljo on voinut säilyä vuosisatain hävityksistä, maantäräysten pudistuksista, sodan väkivallasta, sivistyneiden matkustavaisten ei tosin väkivaltaisista mutta yhtä turmiollisista varkauksista; ja milteipä tee mieli uskoa tuota kansassa käypää tarua, että mahtava tenhous suojelee tätä kaikkea.

Yhdellä sivulla kartanoa viepi komeasti koristettu portti majesteetilliseen saliin, jossa on valkoinen marmorilattia, ja jota kutsutaan *Kahden Sisaren Saliksi*. Kupulaki, eli laterna, laskee saliin lauhentunutta valoa ja aina raitista ilmaa. Alapuolet seinä ovat nelisnurkkaisista Maurilaisista tiilikivistä, joille muutamia Maurilaisten kuninkaiden vaakunoita on maalattu; yläpuolet sitä vastoin ovat koristetut kauniilla stukki-teoksilla, joka keino keksittiin Damaskossa. Nämät teokset ovat isoja, kuoseihin valetuita laakoja ja niin taitavasti kokoonliitetyitä, että näyttävät olevan suurella huolella laaditut keveiksi basrelieveiksi (yläiskuvauksiksi) ja haaveellisiksi arabeskeiksi (lehdityskuvauksiksi), jotka ovat rasvotut koraanin lauseilla ja runollisilla kirjoituksilla, Arabialaisilla ja Kufilaisilla kirjaimilla. Nämät koristeet seinillä ja kupulaeilla ovat vahvasti kullatut, ja välipaikat maalatut lasuuri-kivellä ja muilla loistavilla ja kestävillä väreillä. Molemmiin puolin salia on koveroita ottomaaneille ja lepovuoteille.

Yläpuolella erästä sisäistä ovipaikkaa on balkongi, josta taittiin mennä naisten huoneisiin. Vaatevarjostimet ovat vielä aloillaan, joiden välitse haaremin mustasilmäiset kaunottaret kenenkään näkemättä taisivat tirkistellä viliseviin saleihin heidän allansa.

Mahdotonta on katsella tätä itämaisten tapain mielipaikkaa, siirtymättä mielikuvatuksessa jälleen muinaiseen arabialaiseen taruelämään ja miltei odottamatta että saa nähdä jonkun salateppuisen prinsessan käden viittovan balkongilta, eli kahden mustan silmän vilkkuvan ristikkoin välitse. Kauneuden asunto seisoo vielä täällä, niinkuin se olis vielä eilen ollut asuttuna; mutta missä ovat Zoraydat ja Lindaraxat.

Toisella puolen Leijonain Pihaa on Abencerragien sali, näin kutsuttu noiden uljaiden tähän mainioon sukuun kuuluvain Ritarien nimeltä, jotka täällä kavalasti murhattiin. Moni epäilee tämän kertomuksen totuutta; mutta meidän nöyrä palvelijamme, Mateo, osoitti juuri sitä pientä porttia pääportissa, jonka kautta heidät sanotaan sisälle viedyn, ja valkoista marmorikaivoa keskellä kartanoa, jonka päällä he mestattiin. Hän näytti meille myöskin muutamia punaisia pilkkuja kivityksessä, heidän verensä jälkiä, joita, kansanluulon mukaan, ei saada ikänä poispyyhityiksi. Nähdessään meidän uskovan mitä hän sanoi, lisäsi hän, että monasti öisin ajoin Leijonain Kartanolla kuultiin sekavata kumua eli tohua, niinkuin väkijoukon kohua, johon silloin tällöin yhtyi hiljainen kilinä, joka oli kuin kahleiden etäinen sälinä. Tämän kohun vaikutti arvattavasti ne kohisevat ja porisevat vesiputoukset, jotka kivipihan alla kulkevat putkien ja rännien kautta, vieden vettä kaivoihin; mutta Alhambran pojan kertoman tarun mukaan, tämän äänen vaikuttaa noiden täällä mestattuun Abencerragien hahmut, jotka öillä kummittelevat sillä paikalla, jossa he mestattiin, ja huutavat taivaan kosta murhaajillensa.

Leijonain Kartanolta me palasimme Albercan kartanolle, eli suurelle kalalammikolle, josta jatkoimme vaellustamme Comares'in Tornille, joka on saanut nimensä Arabialaisesta rakennusmestaristaan. Tämä on varsin vahva rakennus ja majesteetillisen korkea, sillä se on muuta palatsia paljoa korkeampi ja siitä näkee sille jyrkälle kukkulan rinteelle, joka äkisti viestää Darron rantoihin. Maurilainen holvikäytävä vei meidät avaraan ja korkeaan saliin, joka täyttää tornin sisäpuolen ja oli Maurilaisten kuninkaiden vastaanotto-huone, jonka tähden sitä myös sanotaan Lähettien saliksi. Siinä on vielä jälkiä sen muinaisesta loistosta. Seinät ovat runsaasti koristetut stukki-teoksilla ja lehdityksillä; kupea laki seeteripuusta, joka, korkeutensa tähden, melkein katoaa hämäärään, kiiltää vieläkin runsaasta kultauksesta ja Arabialaisen pensselin loistoisista väreistä.

Kolmella puolella salia on syvät akkunakomerot, hakatut noihin suunnattoman paksuihin muureihin, joiden balkongeilta näkee alas Darron vihantaan laksoon, Albyacinin kaduille ja luostarille, ja niinkään etäiselle Vegalle (lakeudelle).

Minä saattaisin juurtajaksain selittää muutkin ihastuttavat huoneet tällä puolella palatsia; Tocodorin, eli kuningattaren vaatetushuoneen, avonainen belvedere (ihantola), erään tornin huipussa, jossa Maurilaiset sulttanittaret nauttivat vuorilta puhuvia raikkaita vilvoittavia tuulia ja läheisen paratiisillisen seudun näkyalaa; vähäisen erilleen aidatun Patio'n, eli Lindaraxan puutarhan alabasterikaivonsa kanssa, myrtti- ja ruusupensas-aitoineen, sitruuni- ja pomeranssi-lehtoineen; nuot viileät kylpysalit ja luolat, joissa päivän kimmeltelevä valo ja kuuma helle lievennettiin salalaatuisiksi hämäräksi ja raitistuttavaksi viileydeksi. Mutta en tahdo kovin kauan viipyä näissä näyissä; tarkoitukseni on vaan antaa lukijan yleisesti katsahtaa asuntoon, jossa hän, jos niin hyväksi näkee, viipyköön ja kuluttakoon aikaa minun seurassani ja vähitellen tutustukoon sen paikkoihin.

Vettä, jota Maurilaisilla kanavilla johdatetaan vuorilta, juoksee runsaasti koko palatsin kautta, se täyttää sen kylpy- ja kalalammikot, viskoo kimmelteleviä suihkuja sen saleihin, taikka juoksee poristen ränneissä marmorilla ladottuin pihain läpi. Maksettuansa kuninkaalliselle asunnolle veronsa ja käytyänsä sen puutarhoissa ja niityissä, juoksee se rinnettä alas kaupunkiin lorisevina ojina, tahi pursuavina suihkuina, ja pysyttää alinomaista vihannuutta niissä lehdoissa ja lehtimajoissa, jotka ympäröivät ja kaunistavat Alhambran kukkulata.

Ne vaan, jotka ovat oleskelleet etelän kuumassa ilmanalassa, voivat oikein arvata sen hekuman, jota ihminen nauttii asunnossa, joka yhdistää vuoritienoiden raitistuttavan ilman laksoin viileyteen ja vihannuuteen.

Sillä aikaa kun kaupunki alapuolella näänny puolenpäivän helteessä, ja auringon paahtama Vega vipajaa silmissä, humisevat Sierra Nevadan raitistuttavat tuulahukset Alhambran korkeiden salien läpi ja levittävät sen puutarhaan hyvänhajuista lemuja. Kaikki kehoittaa tuohon leutoisaan lepoon, joka on eteläisten maiden autuus, ja sillä aikaa kun puoleksi ummistunut silmä varjotuilta balkongeilta katselee tätä hohtavaa maisemaa, on korva huvitettuna lehtoin huminalla ja juoksevain vetten suloisella lorinalla.

Comares'in torni

Lukija on saanut lyhykäisen kuvauksen Alhambran sisäpuolesta, ja halunnee nyt yleistä katsahusta sen ympäristöihin. Aamu on kirkas ja suloinen, eikä ole aurinko vielä saanut kyllin voimaa hävittääkseen yön virvoittavaa viileyttä; sentähden tahdomme nousta Comares'in tornin huippuun ja katsella Granadaa ja sen lähiseutuja.

Tule siis, hyvä lukija, ja seuraa minua tuohon runsailla kuvateoksilla koristettuun etehiseen, joka vie Lähettien saliin. Kuitenkaan emme tahdo saliin mennä, vaan käännyimme vasemmalle kädelle, tuohon pieneen oveen, joka tekee aukon muuriin. Pidä tarkoin varasi! tässä on jyrkät kiertoraput, mutta niukasti päivänvaloa; näitä ahtaita, pimeitä ja kierteleviä portaita ylös ovat kumminkin Granadan uljaat kuninkaat ja heidän kuningattarensa nousseet tornin harjalle, pitämään silmällä Kristittyin kohti marssivia sotajoukkoja ja katselemaan taisteluita Vegalla. Jo vihdoinkin olemme penkereillä kaunistetulla katolla ja saatamme hengittää vähän aikaa, sillä aikaa kun yleisesti silmäilemme kaupungin ja maiseman loistoisata panoramaa: louhisia vuorenkukkuloita, vihannoitsevia laksoja ja tuota hedelmällistä lakeutta, linnaa, tuomiokirkkoa, Maurilaisia tornia ja Göthiläisiä kupukirkkoja, kaatuvia rakennuksia ja kukoistavia lehtoja.

Menkäämme likemmä harjaa ja katsokaamme suoraan alas. Katsosta, yhdellä puolen on meillä koko Alhambran keto näkyvässä ja me saatamme nähdä sen kartanoille ja puutarhoihin. Tornin juurella on Albercan piha, suuren vesisäilönsä eli kalalammikkonsa kanssa, ympäröity kukkaisistutuksilla; tuolla on Leijonain kartano, kuuluisine suihkukaivoineen ja keveine Maurilaisine holvikäytävineen, ja keskellä palatsia on Lindaraxan pieni puutarha, juuri palatsin sydämeen haudattuna, ruusupensaineen ja sitruuni-lehtoineen ja rehevästi vihannoitsevine pensas-aitoineen.

Tuo meitä ympäröitsevä, neliskulmaisilla torneilla varustettu harja-jono, joka ulottuu kukkulan huipun ympäri kokonansa, on linnan ulkoinen raja. Muutamat tornit ovat, niinkuin näet, ainoastaan raunioita, ja niiden vankat jäännökset ovat peitetyt viiniköynnöksillä, viikunapuilla ja aloe-aidoilla.

Katselkaamme nyt tornin pohjaista puolta. Korkeus huikaisee; tornin perustuksetkin ovat korkeammat kuin tämän jyrkän, viestävän kukkulan lehdot. Ja katsopas, pitkä halkeama noissa vahvoissa muureissa osoittaa että tuo halkeama on syntynyt jostain noita maanjäristyksiä, jotka aika ajoin ovat nostaneet niin paljon peljästyksiä Granadassa, ja jotka, ennen tahi myöhemmin, välttämättömästi muuttavat tämän kukistukseensa kallistuvan rakennuksen raunioruhoksi. Tuo syvä, ahdas lakso allamme, joka vähitellen lavenee, jota enemmän se ulkoontuu vuorista, on Darron lakso. Sinä näet sen vähäisen joen koukertelevan lehtoin, lehtimajain ja hedelmä- ja kukkaistarihain läpi. Se oli muinaisina aikoina mainio joki, sillä sen aallot kuljettivat, kultaa muassaan ja sen hietaa seulotaan vieläkin usein, toivossa että siinä löydetäisiin tätä kallista metallia. Muutamat noista valkoisista huvihuoneista, jotka siellä täällä haamoittavat lehtokujain ja viinitarhain välitse, olivat Maurilaisten maaseudullisia turvapaikkoja, joissa he nauttivat ihastuttavain puutarhainsa virkistyttyä sulohajuisia lemuja.

Tuo korkealla oleva palatsi, korkeine valkeisine tornineen ja pitkine holvikäytävineen, joka kääntää etupuolensa tuota vuorta kohti, ihanain lehtoin ja rippuvain puutarhain keskellä, on Generalife, yksi Maurilaisten kuninkaiden kesälinnoja, johonka he menivät kuumaksi vuodenajaksi, nauttimaan vielä viileämpää tienoota kuin Alhambran on. Tuo paljas kukkulan huippu tuonnempana sitä, muutamine muodottomine raunioineen, on *Silla del Moro*, eli *Maurilaisen olopaikka*, näin kutsuttu sentähden että se oli onnettoman Boabdilin turvapaikkana erään kapinan aikana, jossa hän istui ja surullisena katseli kapinallista kaupunkiansa.

Juoksevan veden lorina kuulun silloin tällöin laksosta; se tulee erään Maurilaisen myllyn vesijohdosta, kukkulan juurelta. Lehtokuja tuolla ulompana on *Alameda* (poppelimetsä) pitkin Darron rantaa, mieluinen kävelypaikka iltasilla, ja rakastavain kohtaupaikka kesä-öinä, jolloin

käytävien varrella olevilta penkeiltä usein kuullaan kitarrin näpytystä. Tätä nykyä näkee siellä vaan muutamia vetelehtäviä munkkeja ja joukon vedenkantajia Avellanon kaivosta.

Sinä säikähdyt ja kavahdat? Se vaan on haukka, jonka olemme pesästään säikäyttäneet. Tuo torni on parvelevain lintuin oikea pesäpaikka; pääskysyä ja muita pikku lintusia on kosolta joka halkeamassa ja raossa, ja ne lentelevät sen ympärillä kaiken päiväkauden; ja yöllä, kun kaikki muut ovat levolle menneet, esiintyy kamala hukkapölli piilopaikastaan ja antaa tornin harjoilta kuulla turmaa ennustavan huutonsa. Katsopas kuinka haukka, jonka liikkeelle säikäytimme, laukuilee pois tuolla alhaalla, hiipoo puunlatvoja ja purjehtii raunioille tuonnemma Generalifeä!

Jättäkäämme nyt tämä puoli tornia ja kääntäkäämme silmämme lännen puolelle. Täällä näemme, etäältä, Vegaa rajoittavan vuoriharjanteen, tuon vanhan rajan Maurilaisen Granadan ja Kristittyin alueen välillä. Sen huippuun välissä näemme vieläkin sotaisia kaupunkeja, joiden harmaat muurit ja katonharjat näyttävät olevan samaa kappaletta kuin kalliotkin, joille ovat raketut; ja sieltä täältä näkyy jonkun kallion nenältä yksinäinen *Atalaya* (vartijatorni), ikäänkuin pilvistä katseleva läheisiin laksoihin.

Noista solukoista, Lopen vuoren-ahdingon kautta, astuivat Kristittyin sotajoukot Vegalle tuon harmaan ja paljaan vuoren juurelle, joka on melkein erillään kaikista muista ja ojentaa rohkean louhisen kätensä lakeudelle ulos, ja nämät laumat hyökkäsivät äkisti kohti, lentävin lipuin, torvien räikkyessä ja rumpujen rämistessä. Kuinka muuttunut on nyt tämä taulu! Haarniskoittuin sotijain kimelteleväin rivien sijassa, me näemme ahkerain hevosaasin-ajajain verkallisen kulkueen hitaasti liukuvan pitkin vuoren syrjää. Tuolla loitompana on kuuluisa Pinos-silta, mainio monesta verisestä ottelusta Maurilaisten ja Kristittyin välillä, mutta vielä mainiampi sinä paikkana, jossa Kolumbo saavutettiin ja kuningatar Isabellan lähettiläät kutsuivat hänet takaisin, juuri silloin kun epätoivossaan aikoi lähteä pois maasta ja Ranskan hoville esittää löytötuumansa.

Kas tuossa toinen paikka, löytäjän historiassa niinikään merkillinen. Tuo aamu-auringon paisteessa kiiltävä jana muuria ja tornia, juuri keskellä Vegaa, on Santa Fén kaupunki, jonka tuo katolinen kuningas ja kuningatar rakensivat, Granadan piirityksen aikana, sittenkuin ankara tulipalo oli hävittänyt heidän leirinsä. Noiden muurien sisäpuolella kutsui tuo sankarillinen kuningatar Columbon takaisin, ja niiden sisällä tehtiin se sopimus, jonka seurauksena oli uuden maailman löytäminen.

Täällä, etelän puolella, vilkkuu silmä Vegan kaseville kauneuksille, tämän kukoistavan erämaan puutarhoille, lehdoille ja uhkeille hedelmätarhoille, joita koukertelevan Xenilin hopeoitut aallot leikkovat, muodostaen lukemattomia noroja, jotka täytetään vedellä vanhoista Maurilaisista kanavista ja pukevat tienoon vihannuuteen joka ei koskaan lakastu. Täällä ovat ne ihastuttavat maakartanot, puutarhat ja lehdot, joiden omistuksesta Maurilaiset niin urhoollisesti taistelivat. Yksin nekin talot ja majat, joissa nyt talonpoikia asun, säilyttävät arabeskein ja muiden somain koristeiden jälkiä, jotka osoittavat niiden olleen loistoisia asuinpaikkoja Maurilaisten ajalla.

Tuonnempana Vegan lehdoilla kaunistettua tienoota näet etelää kohti jakson jyliä kukkuloita, jota alas hevosaasia hiljaan tulla jonottaa. Eräältä noiden kunnaiden huipulta loi onneton Boabdil viime kerran silmänsä Granadalle, ja antoi helppoa sille epätoivolle, joka ahdisti hänen sieluansa. Se on paikka joka on mainio kertomalauluissa ja historiassa, ja sitä kutsutaan "*Maurilaisen viimeiseksi huokaukseksi*."

Nosta nyt silmäsi tuon vuoriruhon lumipeitteiselle huipulle, joka kiiltää kuin valkoinen kesäpilvi sinisellä taivaalla. Se on Sierra Nevada, Granadan uljuus ja ihastus; sen viilistytävään tuulten ja iäisen vihannuuden, sen purskuvain suihkukaivoin ja iäti kuivamattomain virtain lähde. Tämä majesteettillinen vuoriruhho antaa Granadalle paljouden nautintoja, joka on harvinainen eteläisessä maassa olevalle kaupungille: pohjaisen ilmanlaadun pirteän kasvillisuuden ja keveän ilman, yhdistettyinä tropiikimaiden auringon elähyttävään lämpöön ja eteläisen taivaan pilvettömään siniin. Juuri tuo sen kukkuloille kokoutunut lumi se on, joka, kesän lisääntyneen kuumuuden mukaan,

lähettää puroja ja virtoja joka lakson ja notkon kautta Alpuxarras-vuorissa, ja levittää uhkeata vihannuutta ja hedelmällisyyttä moniin onnellisiin ja yksinäisiin laksoihin.

Näitä vuoria kyllä sanottakoon Granadan kunniaksi. Niiltä nähdään koko Andalusia ja ne näkyvät sen kaukaisimpiinkin tienoihin. Hevos-aasin ajaja tervehtii niitä, kun hän polttavilla lakeuksilla saa niiden lumipeittoiset kukkulat näkyviinsä; ja Hispanialainen merimies laivansa kannella, tuolla loitolla, loitolla Keskimeren sinertävillä laineilla, huomaa ne aateksivaisen näköisenä, ajattelee ihanaa Granadaa ja laulaa matalalla äänellä jonkun vanhan kertomalaulun Maurilaisista.

Mutta jo on kyllä – aurinko paistaa korkealta vuorien päällitse ja valaa polttavaa hellettään päämme päälle. Jo on tornin penkereillä kaunistettu katto lämmin jalkaimme alla; lähtekäämme täältä, astukamme alas ja virvoitelkaamme meitämme lakikäytävään alla Leijonain Kaivon ympärillä.

Mietteitä Maurilaisten vallasta Hispaniassa

Mieluisimpia paikkojani on balkongi Lähettien salin keskimmäisen akkunan ulkopuolella, Comares'in korkeassa tornissa. Olen vastikään istunut siellä, nauttimassa pitkän kauniin päivän loppua. Aurinko, joka vajosi Alhambran purppurapunaisten vuorten taa, loi sädevirtaa Darron laksoon ja levitti surullista kultausta Alhambran punaisille torneille; Vega, keveällä auterella peitettyä, oli kuin kultainen järvi edessäni. Ei ainoakaan tuulahus häirinnyt tämän tunnin onnellisuutta, ja vaikka heikkoja kitarrin helähyksiä ja iloisia ääniä silloin tällöin nousi Darron lehdoista, tekivät ne linnassa vallitsevan merkillisen hiljaisuuden ainoastaan sitä juhlallisemmaksi. Se oli yksi noita hetkiä ja luonnon näytelmiä, joissa muisti vaikuttaa miltei lumoavasti ja, niinkuin ilta-aurinko, joka loi viimeistä heloansa näille rapistuneille torneille, säteillään valistaa muinaisten aikain jaloisuutta.

Istuissani ja katsellessani vaikutusta minkä vähenevä päivänvalo teki tähän Maurilaiseen linnaan, tarkistui huomioni tuohon keveyteen, pulskeuteen ja hekumallisuuteen koko sen sisäisessä rakennuslaadussa, ja sen täydelliseen vastakohtaisuuteen noissa isoissa, synkissä ja juhlallisissa Götäläisissä rakennuksissa, joita Hispanialaiset valloittajat rakensivat. Jo rakennuslaatukin osoittaa noiden kahden sotaisaa kansan vastakkaista ja yhdistämätöntä luonnetta, jotka niin kauan taistelivat ylivallasta tällä niemimaalla. Vähitellen aloin vakaisesti mieltiä Hispanian Arabialaisten merkillisiä onnenvaiheita, joiden koko olemassa oleminen on kuin kerrottu taru ja varmaankin on historian harvinaisimpia, mutta kumminkin loistoisimpia sivuseikkoja. Niin mahtava ja pitkällinen kuin heidän valtansa olikin, tuskin tiedämme kuinka meidän tulee kutsua heitä. He olivat tavallaan ilman laillista maata oleva, nimetön kansakunta. Eronnut, Europan rannoille viskattu laine tuosta suuresta Arabialaisesta tulvasta kuin olivat, heissä näyttää olleen tuon tulvan ensimmäisen hyökkäyksen koko ankaruus. Heidän valloitusretkensä Gibraltarin kalliosta Pyreanean vuorille oli yhtä pikainen ja loistoina, kuin Muhamettilaisten voitot Syriassa ja Egyptissä. Mikä vielä enempi on, jollei heitä olisi ehkäisty Tours'in lakeuksilla, olisi kenties koko Ranskanmaa, koko Europa yhtä helposti voitettu, kuin Itämaan valtakunnat, ja Puolikuu vielä tänäkin päivänä levittäisi valoansa Parisin ja Londonin tempeleiltä.

Pyreanean vuorten tuolle puolen karkoitettuina luopuivat Asian ja Afrikan sekanaiset parvet, jotka tämän suuren tulvan tekivät, Muhamettilaisesta valloitus-aatteesta, ja koettivat Hispaniassa perustaa rauhallista ja pysyvää herrautta. Valloittajina he osoittivat yhtä paljon urhoollisuutta kuin malitteellisuutta, ja molemmissa näissä omaisuuksissa kävivät he yhden aikaa edelle niistä kansoista, joiden kanssa he taistelivat. Syntymätienoiltaan eroitettuina he rakastivat sitä maata, jonka he katsoivat Allahn lahjaksi, ja kokivat kaunistaa sitä kaikella, mikä voi vaikuttaa ihmisen onnellisuuteen. He perustivat valtansa viisaille ja kohtuullisille lakisäädelmille, viljelivät ahkerasti tieteitä ja taiteita, edistivät maanviljelystä, käsitehtaita ja kauppaa, ja muodostivat näin vähitellen valtakunnan, jota etevämpi varallisuudessa ja onnessa ei mikään muu ollut, keräsivät huolellisesti ympärilleen sen suloisuuden ja sievistyksen, josta Arabialainen valtakunta idässä korkeimman sivistyksensä aikana oli mainio, ja levittivät itämaisen opillisuuden valoa yöpeittoisen Europan läntisissä tienoissa.

Hispanian Arabialaisista kaupungeista tuli pakopaikkoja kristityille taideniekkoille, joissa nämät saivat opetusta hyödyllisissä taiteissa. Toledon, Cordovan ja Granadan yliopistoissa kävi muiden maiden nuorukaisia, oppimassa Arabialaisten tieteitä ja tullaksensa tuntemaan muinaisuuden läjätyitä viisauden aarteita; iloisten tieteiden harrastajat menivät Cordovaan ja Granadaan, oppimaan Itämaiden runoutta ja musiikkia; ja pohjan teräkseen puetut sotijat riensivät sinne, vaurastumaan ritarillisissa harjoituksissa ja harjautumaan ritarillisuuden laadullisiin, sievistettyihin tapoihin.

Jos Muhamettilaiset muistomerkit Hispaniassa, jos Cordovan moskea, Sevillan Alkazar ja Granadan Alhambra vielä ovat kaunistetut päällekirjoituksilla, jotka komeillen kerskaavat

heidän valtansa pysyväisyydestä ja mahtavuudesta; käyneekö tätä kerskausta tyhmänrohkeana ja mielettömänä pilkkaaminen. Sukukuntia sukukuntain, vuosisatoja vuosisatain perästä oli kadonnut, ja yhä pysyivät he maansa omistuksessa. Aikakausi oli kulunut, pitempi kuin se oli mikä oli kulunut siitä ajasta jolloin Normannit valloittivat Englannin, ja Musan ja Tarikin jälkeiset taisivat yhtä vähän ajatella tulevansa maanpakoon ajetuiksi, kuin Rolfin ja Wilhelmin jälkeiset ja näiden vanhat paroonit taisivat uneksia tulevansa ajetuiksi takaisin Normandian rannikoille.

Yhtäkaikki ei ollut Muhamettilainen valta Hispaniassa muu kuin loistava ulkomainen kasvi, joka ei tehnyt pysyväistä juurta siihen maahan, jota se kaunisti. Naapureistaan lännessä uskonnon ja tapain voittamattomilla esteillä eroitettut, ja heimolaisistaan idässä merillä ja erämailla, he olivat itsekseen oleva kansa. Koko heidän olemisensa oli pitkällistä, vaikka loistoissa ja ritarillista taistelua jalansijasta valloitetussa maassa.

He olivat Islamien ulkovartijoita ja rajanvahtia. Hispanian niemimaa oli se suuri tappelutanner, jossa pohjan Götiläiset sotijat ja idän Muhamettilaiset valloittajat yhtyivät toisihinsa ja taistelivat herraudesta, ja Götiläisen yksipintainen ja kestävä urhoollisuus voitti viimein Arabialaisen uljaan rohkeuden.

Ei milloinkaan ole minkään kansan häviö ollut täydellisempi, kuin Hispanialaisten Maurilaisten oli. Missä he ovat? Kysy Barbarian rantamailta ja sen autioilta kaupungeilta. Heidän muinoin mahtavan valtakuntansa maanpakoon ajettut jäännökset katosivat Afrikan raakalaisten sekaan ja herkesivät olemasta kansa. He eivät ole edes omaa nimeäkään jälkeensä jättäneet, vaikka he noin kahdeksan vuosisataa tätä ennen olivat itsepäällinen kansa. Maa, jonka he olivat kodikseen valinneet ja jota olivat vuosisatoja hallussaan pitäneet, kieltäytyy heitä tunnustamasta, muina kuin valloittajina ja väkivaltaisina anastajina. Ainoastaan muutamat harvat rapistuneet muistomerkit todistavat heidän voimaansa ja valtaansa, samoin kuin yksinäiset kalliot, syvällä jonkun maan sisämaissa, osoittavat muinaista laajaa ja hirmuista vedenpaisumusta. Semmoinen muistomerkki on Alhambra. Muhamettilainen rakennus kristityssä maassa, Itämainen palatsi lännen Götiläisten loistorakennusten keskellä; uhkea muistomerkki urhoollisesta, ymmärtäväisestä ja sivistyneestä kansasta, joka valloitti, vallitsi ja katosi.

Talouden hoito

Jo on aika että annan lukijalle käsitteen minun taloudellisesta laitoksestani tässä merkillisessä asunnossa. Kuninkaallisen palatsin, Alhambran, hoito on uskottu eräälle vanhalle, naimattomalle naiselle, nimeltä Donna Antonia Molina, mutta jota, Hispanialaisen tavan mukaan, tavallisesti ja tuttavallisesti sanotaan *Tia Antoniaksi*, eli tää Antoniaksi. Hän pitää Maurilaisia puutarhoja ja salia voimassa ja näyttää niitä muukalaisille; tästä vaivasta luovutetaan hänelle kaikki palatsia katsomassa käyviltä tulevat sivutulot, ja kaikki puutarhain tuotteet, jonka ohessa hän on velvollinen tilapäissä antamaan kuvernöörille veron hedelmistä ja kukista. Hänen asuinhuoneensa ovat eräässä kulmassa palatsia; ja hänen perheensä kuuluu yksi veljenpoika ja yksi veljentytär, kahden eri veljen lapset. Veljenpoika Manuel Molina on useilla hyvillä omaisuuksilla lahjoitettu nuori mies ja Hispanialainen Graviteti. Hän on palvellut armeijassa, sekä Hispaniassa että Länsi-Indiassa, mutta tutkii nyt lääkintätiedettä, toivoen kerta pääsevänsä lääkäriksi tässä linnassa, joka virka vuosittain tuottaa ainakin lähes kaksisataa Suomen markkaa. Sisarentytär taas on pienoinen pyylevä, mustasilmäinen Andalusian tyttö, nimeltä Dolores (murhe), mutta joka, kiiluvista silmistään ja iloisesta luonteestaan, ansaitsee iloisemman nimen. Hän on tätinsä kaiken tavaran varma perillinen, johon tavarahan kuuluu muutamia rappioisia huoneita linnassa, jotka antavat noin satakymmenen markkaa vuotuista tuloa. En ollut kauan ollut Alhambrassa, ennenkuin keksin vienon rakkauden olevan olemassa ymmärtäväisen Manuelin ja hänen mustasilmäisen orpanansa välillä, ja ettei mikään estänyt heitä yhdistämästä tuumiaan ja toiveitaan, muu kuin tohtorinkirja ja paavin erilupa, heidän likeisen sukulaisuutensa tähden.

Kelpo Antonian kanssa olen minä tehnyt sen sopimuksen, että hän antaa minulle ruoan ja huoneen, ja pieni ilomielinen Dolores siivoaa kamarini ja palvelee minua pöytään. Myös on minulla komennossani eräs pitkä, änkyttävä vaaleatukkainen hoitukka, nimeltä Pepe, joka tekee työtä puutarhoissa ja mielellään tahtois olla minun passarini, johon virkaan kumminkin Mateo Ximenes, "Alhambran poika," on ennen häntä ennättänyt. Tämä reipas ja palvelukseen mieluinen poika on, en oikein tiedä itsekään millä lailla, osannut asetella niin, että hän alinomaa, siitä asti kun ensi kerran kohtasin häntä linnan portilla, on ollut minun vaiheillani ja on niin oleutunut asioihini, että viimein on jäänyt aloilleen ja itse asettanut hänensä palvelijakseni, oppaakseni, vartijakseni ja historialliseksi aseenkantajakseni, niin että minun on ollut täytymys parantaa hänen pukuansa, että hänen kävis tarpeellisella arvollisuudella näyttäminen moninaisissa askareissaan ja toimituksissaan. Hän on sentähden pannut vanhan, harmaan kaapunsa pois, kuin käärme nahkansa, ja käy nyt, omaksi sanomattomaksi tyytyväisyydekseen ja toveriensa suureksi hämmästykseksi, siistissä Andalusialaisessa hatussa ja jakussa. Siivon Mateon päävika on kovin pitkälle menevä halu olla hyödyllinen. Koska hän tykönään tietää, että hän on ikäänkuin luikahtanut palvelukseeni ja että minun mutkaton ja hiljainen olemislaatuni tekee hänen palveluksensa tyhjäntoimitukseksi, niin hän ponnistaa kaikkea keksimystaitoaan, tehdäksensä hänensä minulle oikein tarpeelliseksi. Minä olen kuin pääsemättömissä hänen apukernaudestaan; minä en pääse askelta astumaan ulkopuolelle palatsia, kävelläkseni sinne tänne linnassa, hänen olematta hetikohta kintereilläni, jolloin hän selittää kaikki mitä näen; ja jos minä rohkenen lähteä ympäristön kukkuloille kävelemään, väittää hän olevansa oikeutettu seuraamaan minua suojelijavahtina, vaikka suuresti pengon hänen, jos päällekkäus tehtäisiin, ennemmin luottavan pitkiin sääriinsä, kuin vankkoihin käsivarsiinsa. Tähän katsomatta ompa Mateo-parka toki toisinaan hyvinkin lystillinen kumppani; hän on teeskentelemätön, aina hyvällä mielellä, puhelias ja juoruileva kuin kylän-parturi, ja tuntee tarkoin kaikki paikan ja ympäristön ämmäin jutut; mutta se minkä hän suurimmaksi ansiokseen lukee, on hänen tätä paikkaa koskeva satuvarastonsa; hän tietääkin kertoa juttuja mitä kummallisimpia jokaisesta linnan tornista, holvi- ja porttikäytävästä, jotka kaikki hän silmittömästi todeksi usko.

Useimmat näistä on hän, oman kertomuksensa mukaan, oppinut isän-isältään, eräältä saturikkaalta räätälistä, joka eli kunnes oli liki satavuotias eikä koko elinaikanaan ollut käynyt kuin kahdesti linnan alueen ulkopuolella. Hänen työhuoneensa oli, miltei kokonaisena vuosisatana, kokouspaikkana muutamilla kunnian-arvoisilla hölppähuulilla, jotka tavallisesti siinä viettivät iltayönsä, puhellen muinaisista ajoista, palatsin salaisuuksista ja siinä olleista kummallisista tapauksista.

Tämän historiallisen räätälin koko olento, hyörintä ja pyörintä, ajatukset ja elämä olivat täten rajoitetut Alhambran muurien sisälle; siellä oli hän syntynyt, siellä eli ja hengitti hän ja siellä oli hänellä toimeentulonsa; siellä hän kuoli ja haudattiinkin. Onneksi jälkimaailmalle ei hänen satuviisautensa ole hänen kanssansa hukkaantunut. Uskottavan Mateon oli jo poikana tapa tarkasti kuunnella isän-isän ja tämän työpöydän ympärille keräytyneen juoruseuran kertomuksia, ja on hän täten koonnut varaston verrattomia tietoja Alhambrasta, joita ei löydy kirjoissa ja jotka tosiaankin suuressa määrässä ansaitsevat jokaisen tiedonhaluisen lukijan huomiota.

Nämät ovat ne ihmiset, jotka vaikuttavat minun kodillisiin mukavuuksiini Alhambrassa, ja minä kysyn, onko yhtään niistä valtamiehistä, Maurilaisista tahi Kristityistä, jotka ennen minua ovat tässä palatsissa vallinneet, palveltu suuremmalla uskollisuudella taikka onko hänellä vallastaan ollut suurempaa iloa?

Noustessani aamusilla ylös, kantaa minulle Pepe, tuo änkyttävä puutarhan renki, äskenpoimittuja kukkia veroksi, jotka sitten Dolores, joka katsoo kunniaksensa saada kamarini parihin tavoin koristetuksi, taitavalla kädellä järjestää ruukkuihin. Atriani nautin minä missä sattuu; välistä jossain Maurilaisessa salissa, välistä lakikäytävissä Leijonain kartanolla, kukkain ja suihkulähteiden keskellä; ja mennessäni ulos viepi minut palvelevainen Mateo vuoripaikoille mitä romantilaisimmille ja laksoin ihanoille huvipaikoille, joista jokainen, poikkeuksetta, on jonkun kummallisen jutun näyttämö.

Vaikka minä mieluisimmin vietän suuremman osan päivää yksinäni, menen minä toisinaan käymään Donna Antonian vähäisessä kodillisessa seurassa. Tämä kokoontuu tavallisesti johonkin vanhaan Maurilaiseen kamariin, joka on sekä köökinä että salina, koska nurkkaan on laitettu törkeätekoinen tulisija, jonka savu on soaissut värit seinillä ja pian kokonansa hävittänyt muinaiset arabeskit. Yksi balkongilla varustettu akkuna, josta näkee Darron laksoon, laskee viilistytävää iltatuulta huoneeseen; ja täällä syön minä kohtalaisen iltaiseni, hedelmiä ja maitoa, ja käyn perheen kanssapuheesen osalliseksi. Hispanialaisilla on luontoperäinen lahja, eli synnynnäinen hyvä äly, joka tekee heidät ymmärtäväisiksi ja hupaisiksi seuraihmisiksi, kuulukoot mihin säätyyn hyvänsä ja olkoon heidän kasvatuksensa ollut kuinka vajavainen tahansa; tähän tulee vielä, ettei he koskaan ole halpamielisiä eli roistomaisia; luonto on lahjoittanut heille syntyperäisen arvollisuuden ja mielen ylevyyden. Kelpo Tia Antonia on nainen, jolla on syvä ymmärrys, vaikka häneltä puuttuu sielun sivistystä; ja kirkas-silmäisessä Doloresissa on, vaikka hän kaikkiansa ei ole lukenut kuin kolme tahi neljä kirjaa, ihastuttava sekoitus luontaisuutta ja tervettä ymmärrystä, ja hän hätäyttää minut monasti sattuvilla ja teeskentelemättömillä kokkapuheillaan. Veljenpoika huvittaa meitä välistä lukemalla jotain vanhaa Calderonin tahi Lope de Vegan ilvenäytelmää, jota hän silminnähtävästi ei tee ainoastaan meitä huvittaakseen, vaan myös sivistyttääkseen orpanaansa Doloresta, vaikka, hänen suureksi nöyrystyksensä, tämä pieni tyttö nukkuu ennenkuin ensimmäinen näytös on loppuun luettu. Välistä käy Tia Antonian luona vieraisilla ystäviä ja alustalaisia läheisestä kauppalaista, taikka invaliitien vaimoja. Nämät kohtelevat häntä, palatsin suojelijana, suurella kunnioituksella, ja pyytelevät hänen suosiotansa kertomalla uutisia kotoansa taikka ongittuista kulkupuheista Granadasta. Kuunnellessani näitä iltajuoruja olen saanut tietää monta merkillistä tapausta, jotka selittävät kansan tapoja ja lähiseudun omituisuuksia. Ne olivat vaan mutkattomia kertomuksia viattomista huvituksista, ja saivat kaiken miellyttävyytensä ja arvonsa paikan laadusta. Minä kävelen lumotulla pohjalla ja olen romantilaisilla kuvilla ympäröity. Aina lapsuudestani asti, jolloin minä, Hudsonin rannoilla, ensi kerran viehdyin eräisen vanhaan Hispanian historiaan sodista Granadassa, on tämä kaupunki

aina ollut minun valvovain unelmaini esineenä, ja usein vaeltelin minä kuvas-aistillani Alhambran romantilaisissa saleissa. Niin ovat siis nämät unelmat nyt vihdoin viimein toteutuneet! Kuitenkaan tuskinpa saatan minä uskoa aistejani, eli ajatella, että minä todellakin asun Boabdilin palatsissa ja sen balkongeilta katselen tuota ritarillista Granadaa! Kävellessäni näissä Itämaisissa ilman-aloissa ja kuullessani suihkulähteiden lorinata ja satakielien lauluja; hengittäissäni ruusujen lemuja ja tuntiessani tämän sulohajuisen ilman-alan vaikutusta, mieleni melkein tekee ajatella olevani Mahometin paratiisissa, ja että pieni pyylevä Dolores on yksi noita heloittavia Houreja, jotka ovat aiotut panemaan oikeauskoisten autuaallisuuden mittaa kukkurallensa.

Karkuri

Sittenkuin kirjoitin edelliset sivut, meillä on ollut vähäinen surullinen tapaus Alhambarrassa, joka on synkistyttänyt Doloresin iloisia kasvoja. Tällä pienellä työllä on naisellinen intohimo kaikenlaisiin kotieläimiin, ja yksi Alhambran rapistuneita kartanoita on täynnä näitä hänen lemmikkejensä. Komea riikinkukko kanansa kanssa näyttävät pitävän kuninkaallista valtikkaa paisuneille kalkkunoille, härskyville piskukanoille ja tavallisten kukkoin ja kanain roistojoukolle. Mutta Doloresin paraana ilona oli kuitenkin, joku aika tätä ennen, kaksi nuorta kyyhkystä, jotka äskettäin olivat käyneet pyhään aviosäätyyn ja hänen suosioistaan tunkeneet pois erään keltakailavan kissan poikinensa.

Asunnoksi, jossa heidän piti aloittaa taloutensa, oli hän valmistanut erään vähäisen kamarin köökin vieressä, jonka akkuna oli muutamalle hiljaiselle Maurilaiselle pihalle päin. Tässä elivät he onnellisessa tietämättömyydessä siitä että löytyi toinenkin maailma tuonnempana kartanoa ja sen päivänpaisteisia kattoja. Ei milloinkaan ollut heidän mieleensä juolahtanut lähteä harjan yli liitelemään, tahi aina tornin huipuille asti lentämään. Heidän onnellinen yhteytensä siunattiin viimein kahdella täplittömällä ja lumivalkealla munalla, heidän pienen emäntänsä sanomattomaksi iloksi. Ei mikään saattanut kiitettävämpää olla, kuin nuorten äskennaineiden käytös tässä hupaisessa tilassa. He makasivat vuorottain pesässä, kunnes munat olivat pojiksi haudotut, ja niin kauan kuin höyhenettömät pienokaiset tarvitsivat lämpöä ja suojaa; toisen näin maatesa, meni toinen ruokaa hankkimaan ja toikin sitä aina varalta.

Tämä aviollinen onnellisuus sai aivan äkkiä kovan kolauksen. Muuana aamuna, kun Dolores antoi koirakselle ruokaa, pisti hänen päähänsä antaa sen vähän maailmalle tirkistellä. Hän avasi sentähden yhden akkunan, joka oli Darron laksoon päin, ja nakkasi sen tuota pikaa Alhambran muurien yli. Ensi kerran elämässään piti hämmästyneen linnun koetella siipiensä voimaa. Hän aleni laksoon, kohosi sitten äkisti korkeuteen ja laukuili miltei pilvien tasalla. Ei ollut hän koskaan ennen näin korkealle kohonnut, eikä näin mielikseen lennellyt, ja niinkuin tapa on nuoren tuhlarin, joka äsken on päässyt tavaraansa hallitsemaan, samoin näytti tämä rajaton vapaus ja ääretön liikkumatila huimaavan hänen päätänsä. Kaiken päivän oli hän, vallattomasti lennellen, liidellyt tornista torniin, puusta puuhun. Turhia olivat kaikki yritykset katoille ripoitetulla ruoalla houkutella häntä takaisin; hän näytti kokonansa unhottaneen itsensä, hellän puolionsa ja höyhenettömät pienokaisensa. Lisäksi Doloresin hätään oli kaksi *Palomas ladrones* eli viete-kyyhkyä, joiden luontoon kuuluu eksyneiden kyyhkyin vietteleminen, ruvennut hänelle toveriksi. Niinkuin moni kevytmielinen nuorukainen, ensiksi maailmaan astuessaan, näyttää karkuri oikein ihastuneen noihin kavaloihin, mutta pahatapaisiin kumppaneihin, jotka ovat luvanneet tehdä häntä tunnetuksi maailmassa ja saattaa häntä seuroihin. Hän on leijaillut heidän kanssansa kaikkein Granadan kattoin ja tornien yli. Ukon-ilma on alkanut kaupungin päällä, mutta ei ole hän vielä sittenkään kotiin palannut; yö on tullut, eikä näy häntä vielääkään. Lisäksi kaikkeen tähän onnettomuuteen on naaras, joka useita tunteja on maannut pesässä, lähtenyt hakemaan uskotonta puolisoaan, mutta jäi niin kauaksi pois, että pienokaiset, lämpimän ja äitillisen rinnan suojeluksen puutteessa, ovat kuolleet. Hiljan illalla sanottiin Doloresille, että poislentänyt lintu oli nähty Generalifen tornilla. Nyt on sattumus niin sallinut, että tämän vanhan palatsin *Administradorillakin* (hoitajalla) on kyyhkyis-lakka, jonka asukkaissa kaksi tahi kolme noita viete-kyyhkyjä sanotaan olevan, jotka ovat kaikkein likeisten kyyhkyis-ystävään kauhistus. Dolores arvasi hetikohta, että nuot kaksi siivellistä viettelijää, jotka oli nähty hänen karkurinsa seurassa, olivat Generalifen kyyhkyislakasta kotoisin. Nyt pidettiin sotaneuvoittelua Tia Antonian kamarissa. Generalife on Alhambraa kokonansa erinäinen alue, jonkatakäden myös vallitsi jonkunlainen arkatuntoisuus, jos ei juuri kateus, niiden hoitajain kesken. Siis päätettiin lähettää Pepe, tuo änkyttävä puutarhanrenki, asiamiehenä Administradorin luokse, vaatimaan, että jos sen ja senlainen karkuri ilmaantuis hänen alueelleen, se hetikohta, Alhambran alamaisena, annettaisiin ulos. Pepe lähti heti matkaan, valtavälitys-asialleen, kuunvaloisten lehtoin ja lehtokujain kautta, mutta

palasi tunnin perästä, tuoden sen surullisen sanoman, ettei sen näköistä karkuria ollutkaan Generalifen kyyhkyis-lakassa. Päälysmies oli kumminkin, virkansa pyhyden puolesta, juhlallisesti luvannut, että jos sen-näköistä irtolaista nähtäisiin, vaikka sydänyöllä, hän hetikohta panettais sen kiini ja vankina lähettäis pienelle mustasilmäiselle valtiattarelleen jälleen.

Tällainen on nyt tämä surullinen tapaus, joka on nostanut niin paljon levottomuutta ja surua koko palatsissa ja tuottanut toivottomalle Doloresille unettoman yön.

"Suru kestää yön," sanoo sananlasku, "mutta ilo tulee aamulla". Ensimmäinen esine joka silmiäni kohtasi, kun aamulla lähdin kamaristani, oli Dolores, karkuri-kyyhky käsissään, ja silmät iloisina. Kyhky oli varhain aamulla ilmaantunut katon harjalle, lennellyt arkana katolta katolle, mutta viimein akkunan kautta sisään, ja antaunut vangiksi. Kuitenkaan ei hän juuri voittanut luottamusta paluullansa; sillä hulmius, jolla hän söi mitä eteen pantiin, osoitti että hän, samoin kuin tuhlaajapoika, pelkästä näljästä oli häätynyt kotiin palaamaan. Dolores torui häntä hänen vilpillisestä käytöksestään, antaen hänelle kaikenlaisia rumia nimityksiä, vaikka hän, naisten tapaan, kaiken tämän ohessa likisti häntä hellästi rintaansa vasten ja ehtimiseen suuteli häntä. Kuitenkin havaitsin hänen olleen niin varuisan että oli leikannut hänen siipensä lyhyemmiksi, pannaksensa esteen kaikille toistaisille huviretkille; jonka varokeinon mainitsen ainoastaan niiden vuoksi, joilla on huikentelevaiset rakastajat taikka siellä täällä häälyväiset aviomiehet. Useamman kuin yhden terveellisen opetuksen sopii ottaa Doloresin ja hänen koiraskyyhkynsä historiasta.

Kirjantekijän kamari

Päätettyäni ruveta Alhambrassa asumaan, sisustettiin toinen rivin pää tyhjiä, nykyistä tekolaatua olevia kamareita, jotka olivat aiotut kuvernöörille asuinhuoneiksi, minua varten. Ne olivat palatsin etupuolella ja sieltä näki esplanaadille (kävelimölle); toisella puolen ne olivat vieretysten useiden pienten, osittain Maurilaisten osittain uudempain kamarien kanssa, joissa Tia Antonia perheensä kanssa asui, ja päättyivät isoon huoneeseen, jota tämä kelpo vanhus käytti vierashuoneena ja köökinä. Maurilaisten aikana se oli ollut vähän loistoisakin; mutta nurkkaan oli, niinkuin jo mainitsin, tehty tulisija, jonka savu oli liannut seinät, melkein kokonansa soaissut koristeet ja tehnyt koko huoneen synkän näköiseksi. Näistä synkistä kamareista tultiin ahtaan, pimeän käytävän ja yhtä pimeiden kiertoportaiden kautta alas erääsen Comares'in tornin soppeen; kun tästä oli hamuillen päästy ja eräs ovi pohjalla avattu, hätäytti silmää yhtäkkiä loisto mitä huikaisevinta laatua, kun, tuo Albercan kartanolla poriseva kaivo kimmeltelevine suihkuineen edessämme, astuimme hohtavaan vierashuoneeseen lähettien salin ulkopuolella.

Minä olin pahoillani siitä että olin tullut majoitetuksi uuden-aikaiseen kamariin palatsin etupuolella, ja minun teki mieleni linnoittaa itseni juuri rakennuksen sisimmäiseen osaan. Vaeltaissani muuanna päivänä noissa Maurilaisissa saleissa, löysin eräässä kaukaisessa salissa oven, jota en ollut ennen huomannut, ja joka epäilemättä vei avaroihin, mutta yleisölle suljettuihin huoneisiin.

Tässä on siis salaisuus, ajattelin minä; tässä linnan noiduttu kylkirakennus. Avaimen sain kuitenkin ilman mitään vastusta, ovi vei tyhjään kamari-riviin, joka oli Europalaista rakennuslaatua, vaikka rakettu Maurilaisen lakikäytävän päälle, pitkin Lindaraxan pientä puutarhaa. Siinä oli kaksi korkeata huonetta, joiden katot olivat seeteripuusta, ja joissa oli taidollisesti tehtyjä hedelmä- ja kukkakoristeita, kummallisia naamareita ja kasvoja, mutta monessa kohden turmeltuja ja rapistuneita. Selvästi näkyi että seinät muinaisina aikoina olivat olleet peitetyt damasti-tapeteilla; nyt ne olivat ihan paljaat ja tuhritut itserakkaiden matkailijain vähäpätöisillä nimillä; akkunat, jotka olivat puitteettomina ja tuulen ja ilman käytävinä, olivat Lindaraxan puutarhaan päin, ja pomeranssi- ja sitruunapuut ojensivat koukertelevia haarojansa huoneisiin. Näistä kamareista tultiin kahteen saliin, joista niinikään näki puutarhaan, mutta jotka olivat vähää matalammat. Katot olivat koristetut hedelmäkoreilla ja kukkakiehkuroilla, jokseenkin taitavasti maalatuilla ja jotensakin hyvästi säilyneillä. Seinätkin olivat olleet kalkille-maalauksilla koristetut Italian laatuun, mutta nämät olivat nyt lähimmittain soentuneet, ja akkunat olivat yhtä rappioisessa tilassa kuin muissakin huoneissa. Näiden kummallisten huoneiden rivi loppui avonaiseen kalteriin, rintavastimilla varustettuun. Kaikissa näissä huoneissa olivat koristeet niin erinomaisen sievät ja kauneudentuntoa osoittavaiset, ja niiden asemassa oli jotain niin omituista, pitkin tuota yksinäistä puutarhaa, että minun teki kovin mieli tulla tuntemaan niiden historiata. Minä kuulin kysytyäni, eitä Italialaiset taideniekat olivat ne sisustaneet alulla mennyttä vuosisataa, siihen aikaan kun Filippi V: ttä ja kaunista Elisabetia Parmasta odotettiin Alhambraan, ja että kuningatar hovinaisineen oli niissä asunut. Yksi korkeimmista huoneista oli ollut hänen makuukamarinsa, josta kaitaiset, nyt umpeen muuratut portaat, veivät erääsen lumoavaiseen Belvedere'hen (Ihantolaan), joka alkujaan oli ollut Maurilaisten sulttanittarien kalteri, mutta sitten oli laitettu syrjäkammioiksi kauniille Elisabetille, jonkatähden sitä vielä sanotaan kuningattaren *tocador'*iksi eli vaatetushuoneeksi. Mainitusta makuukamarista näki eräästä akkunasta Generalifelle ja sen lehtimajoille: erään toisen akkunalla porisi alabasteri-lähde Lindaraxan puutarhassa. Tämä puutarha paluutti muistiini erään vielä kaukaisemman aikakauden, jolloin kauneus täällä vallitsi: Maurilaisten sulttanittarien ajat.

"Kuinka ihana tämä puutarha on," sanoo muuan Arabialainen päällekirjoitus, "jossa maan kukat kilpailevat taivaan tähtien kanssa! Mitä sopii verrata tämän alabasteri-lähteen vesisäiliöön, joka on täynnä kristallin-kirkasta vettä! Ainoastaan täysikuuta, pilvettömällä taivaalla paistaessaan."

Vuosisatoja on kulunut, ja mitä on tähteenä tästä katoavaisen kauneuden näyttämöstä? Lindaraxan puutarha on vieläkin kukkasilla kaunistettuna; lähde näyttää vieläkin kristallinkirkasta peiliään, se on tosi; alabasteri on kadottanut valkoisuutensa, ja vesisäiliö sen alapuolella, roskaruoohon peittynyt, on muuttunut sisiliskoin ja hyönteisten pesäpaikaksi; mutta juuri nämät ajan raiskaukset ylensivät paikan miellytystä, ja puhuivat vastustamattomasti tuosta katoavaisuudesta, joka on ihmisen ja kaikkein tekoin muuttumaton osa. Itse autioisuuskin näissä kamareissa, jotka muinoin olivat uljaan ja ihastuttavan Elisabetin asuntona, liikutti enemmän mieltäni ja kelpasi minulle paremmin, kuin jos olisin katsellut niitä muinaisessa loistossaan, hohtavan hovin kaikessa komeudessa välkkyvinä. Minä päätin hetikohta valita yhden näistä huoneista asunnokseni.

Tämä päätökseni kummastutti suuresti Tia Antoniata ja hänen perhettänsä, jotka eivät voineet ajatella yhtään järjellistä syytä, minkä tähden minä valitsin nämät näin autiot, syrjäiset ja rappioiset huoneet asunnokseni. Tia Antonia katsoi sen kovin vaaralliseksi; lähiseutu, sanoi hän, vilisi kuljeksivia varkaita; vuoren luolat olivat Mustalaisia täynnä, linna rapistunut ja monesta kohden helppo päästä sisään, ja maine että muukalainen oli ruvennut yksinään asumaan yhdessä näistä huoneista, johonka linnan muiden asukasten oli mahdotonta häntä kuulla, voisi helposti yön aikana houkutellessa sinne ikäviä vieraita, oletikin koska aina luultiin semmoisella olevan lihavan kukkaron. Dolores selitti huoneiden hirmuista kamaluutta, jossa ei muuta nähnyt kuin räpisteleviä yölipakoita ja pöllöjä; myös oleskeli noissa holveissa yksi kettu ja yksi villikissa, joiden oli tapa nuuskien liikkua siellä öisin ajoin.

Kuitenkin pysyin päätöksessäni, ja erään timperin ja aina apukernon Mateo Ximenes'in avulla pantiin ovet ja akkunat pian jotensakin suvaittavaan kuntoon. Vastoin kaikkia näitä varokeinoja, täytyy minun tunnustaa, että ensimmäinen yö jonka uudessa majassani kulutin oli sanomattoman kamala. Koko perhe saatti minua kamariini, ja heidän hyvästellessään minua ja huoneisinsa palatessaan noiden tilavain vierashuoneiden ja kaikuvain kalterien kautta, paluutuin minä kuvas-aistiini jälleen noita juttuja haltijattareista, joissa sankari jätetään yksinään, jotain uhkayritystä lumotussa linnassa toimeenpanemaan.

Yksin kauniin Elisabetinkin ja hänen hovinsa kaunottarien muisto, jotka muinoin olivat hänen hovinsa kaunistus, lisäsi, kuvas-aistiini hämmennyksen tähden, tilani kamaluutta. Täällä, oli heidän pikaisen ilonsa ja armautensa näyttämö; täällä, nyt tähteinä olevat merkit heidän loistostaan ja huvituksistaan; mutta mitkä ja missä he itse olivat? – Tomuja tuhka! haudan asukkaita! varjokuvia muistille!

Sanomattoman synkeä ja kamala tunne valtasi minut. Minun teki mieleni syyttää siitä ryövärien pelkoa, illan haastelun johdosta; mutta minä tunsin sen olevan jotain haaveksivampaa ja typerämpää. Sanalla sanoen, jo ammuin unhotetut sadut lapsikamarista virkesivät jälleen ja vallitsivat kuvas-aistiani. Kaikki mitä ympärilläni oli alkoi käydä sieluni tilan mukaiseksi. Tuulen huminassa sitruunapuissa akkunani alla oli jotain aaveellista ja kamalata. Minä loin silmäni Lindaraxan puutarhoihin; lehdot näyttivät minusta epäselviltä varjoilta, pensaat kummituksen näköisiltä hahmuilta. Oli hyvä mielestäni kun sain sulkea akkunani, mutta kamarinikin oli saastunut. Yölipakko oli osannut lentää siihen ja räpisteli pääni ympärillä ja himeätä lamppuani kohti; nuot kummalliset, seeterikattoon vuollut kasvot näyttivät minuun tirkistelevän ja minulle irvistelevän.

Minä toinnutin ajatuksiani ja pyysin päästä tästä hirmuisesta mielialasta, ja puoleksi naurahtaen tälle satunnaiselle heikkoudelle, päätin minä olla rohkea, otin lampun käteeni ja lähdin ulos kamarista ruvetakseni kävelemään tässä vanhassa palatsissa. Vaikka kuinka sieluani ponnistin, ei se kumminkaan tahtonut minulle onnistua. Lamppu levitti säteitään ainoastaan lyhyelle etäisyydelle minusta; minä kävelin ikäänkuin valokehässä, ja ulkopuolella sitä vallitsi pilkkopimeä. Kupulakiset käytävät olivat minusta kuin kamaloita luolia, salien holvit katosivat kamalaan hämääseen; kuinka helposti taisi näkymätön vihollinen väijyä edessäni tahi takanani! Oma seinillä liikkuva varjoni ja askelten kopina täytti minut kauhistuksella.

Tässä kiihoittuneessa mielen tilassa, astuessani Lähettien ison salin läpi, tulikin todellisia ääniä korviini, lisäämään kuvas-aistini luomaa kamaluutta. Haikea uikutus ja sekavia huutoja kuului, niinkuin minusta tuntui, jalkaini alta. Minä seisahduin ja kuuntelin. Ne tuntuivat olevan ulkopuolella tornia. Välistä ne olivat kuin eläimen ulvinaa, välistä hillittyä kiljumista, taikka kuin hullun ihmisen huutoja. Näiden äänien sydäntä vihlova vaikutus tällä tunnilla ja tässä kummallisessa paikassa otti minulta kaiken halun jatkaa yksinäistä vaellustani. Minä palasin kamariini, nopeammilla askelilla kuin olin siitä lähtenyt, ja hengitin helpommasti, ollessani taas sen seinäin sisällä ja salvattuani oven jälkeeni. Aamulla herättyäni, ja auringon paistaessa akkunasta sisään ja valaistessa kaikkia rakennuksen osia kirkkailla säteillään, tuskin taisinkaan muistaa edellisen yön kamaluuden vaikuttamia hahmuja ja aavenäkyjä, eli ajatella kuinka näin paljas ja selvä lähistö taisi muuttua luultuin kauhuin ja eriskummaisuuksien näköpaikaksi.

Kuitenkin nuot vihlovat ulvomiset ja huudot, jotka vaellellessani kuulin, eivät olleet mielikuvatukseni pelkkiä sikiöitä. Dolores selitti ne minulle; ne tulivat eräältä mielipuolelta ihmiseltä, hänen tätinsä veljeltä, jolla usein oli kovin kovat taudinsätket, joiden aikana hän suljettiin eräasen holvilakiseen huoneeseen Lähettien salin alle.

Alhambra kuutamolla

Minä olen selittänyt huoneeni, kun ensin otin sen haltuuni; muutamat harvat illat ovat tehneet täydellisen muutoksen sekä ympäristön ulkonäössä että tunteissani. Kuu, jota silloin ei näkynyt, on vähitellen voittanut yön, kohooa nyt täydessä kirkkaudessa tornien yli ja valaa lauhkeata valoa Alhambran kaikkiin kartanoihin ja saleihin. Puutarha akkunani alla on valaistu suloisella paisteella: orangi- ja sitruunapuut ovat hopeoitut; suihkukaivo vilkkuu kuun valossa ja yksin orjantappuruusunkin punan silmä keksii.

Olen istunut useita tunteja akkunani edessä, hengittääkseni puutarhan suloisia lemuja, ja miettinyt niiden vaihtelevaa onnea, joiden historia on hämäräisesti osoitettuna noissa komeissa muistomerkeissä ympärilläni. Välistä olen mennyt ulos puolen yön aikana, kaikkein ollessa uneen vajonneina, ja vaeltanut siellä täällä koko linnassa. Kuka osaa kyllin ylistää kuudan-yötä tämmöisessä ilman-alassa ja tämmöisessä linnassa. Andalusian sydän-yön ilma kesällä on ihan seesteinen. On kuin olisimme puhtaampaan ilmakehään siirretyt; sielu täyttyy suloisimmalla rauhalla ja ylenee korkeampiin avaruuksiin, ruumis käy jänteämmäksi ja koko ihmisen olento ikäänkuin sulautuu taivaallisimmassa nautinnossa. Alhambraankin kuutamo vaikuttaa lumoavasti. Kaikkinaiset ajan raiskaukset, kaikki halkeamat ja raot muureissa, surkastuvat maalikuvat seinissä, kaikki nämät katoavat; marmori saapi jälleen alkuperäisen valkoisuutensa; pitkät pylväskäytävät hohtavat kuun valossa; salit ovat valaistut lauhkealla helolla, niin että koko linna viimein muistuttaa Arabian satujen taioituja linnoja.

Tämmöisellä hetkellä menin minä siihen vähäiseen huvihuoneeseen, jota sanotaan kuningattaren vaatetushuoneeksi, iloitsemaan noista avaroista ja moninaisista näköaloista. Oikealla puolen hohtaa Sierra Nevadan lumipeitteiset kukkulat, kuin hopeapilvet tummenpaa taivaslakea vasten, ja kaikki vuoren hahmoviivat ovat lauhkeammat ja kuitenkin hienosti merkityt. Suurin iloni oli kumminkin nojautua Tocadorin rintavastimeen ja katsella Granadaa, joka oli kuin kartta jalkaini alla levitettyä: kokonansa vajonneena sikeimpään lepoon, ja sen valkoiset palatsit ja luostarit kuunvalossa ikäänkuin uinailevina.

Välistä kuulin kastanjisten näpsäyksiä jostain tanssiseurasta, joka vielä kuhisi Alamedassa (poppelimetsässä); välistä kitarrin näppimistä, yhden äänen saattelemaa, jota kuului joltain yksinäiseltä kadulta, jolloin aina kuvas-aistiini esiintyi nuori ritari, joka vallitsijattarensa akkunalla viritti iltalaulua; kaunis tapa muinaisina aikoina, mutta joka nyt paha kyllä on pois jäämässä, paitse muutamissa Hispanian syrjäisemmissä kaupungeissa ja kylissä. – Tämmöisiä olivat ne kohtaukset, jotka useita tunteja viivyttivät vaelluksiani linnan saleissa ja pidättivät minua sen balkongeilla, puoleksi uneksivassa, puoleksi valvovassa tilassa, joka eteläisissä ilman-aloissa ikäänkuin hivuttaa pois ihmisen olemisen, niin että minut monasti aamu hätäytti, ennenkuin sain levolle menneeksi, uneen tuuditettavaksi Lindaraxan lähteen lorinan vierellä.

Alhambran asukkaat

Minä olen usein havainnut, että jota ylhäisempiä ja uljaampia asukkaita jollain asunnolla on ollut onnensa päivinä, sitä halvempia ne ovat sen rappiolle jouduttua, ja että kuningasten hovilinnoista viimein tulee kerjäläisten pesäpaikkoja.

Alhambra on tällaisen pikaisen muutoksen tilassa. Heti kun joku torni alkaa raunioksi kukistua, ottaa ryysymekot kohta sen haltuunsa ja rupeavat, yhdessä seurassa yölipakkoin ja tarhapölyin kanssa, sen kullatuissa saleissa asumaan, ripustaen ryysyjään, näitä köyhyyden lippuja, sen ampureikiin ja akkunoihin.

Minun on ollut hupaista tarkastella muutamia näistä kirjavista luonteista, jotka ovat anastaneet entisten kuninkaiden ikivanhan asumuksen ja näyttävät tulleen tänne siirretyiksi, tekemään naurullista loppua inhimillisen kopeuden näytelmälle. Yksi heistä on pilan vuoksi saanut kuninkaallisen arvonimenkin. Se on vähäinen ämmä, nimeltä Maria Antonia Sabones, mutta tavalliselta nimeltään *La Reyna Coquina* eli Raakku-kuningatar. Hän on siksi pieni että voi käydä linnan haltijattaresta, ja taitaa, kaiken mukaan mitä olen huomahtaa voinut, todella ollakin semmoinen, sillä ei kukaan tunne hänen sukuperäänsä. Hänen asuntonaan on eräs pieni soppelo palatsin ulkoisten rappuin alla, ja hän istuu kylmässä kivikäytävässä, tekee ahkerasti työtä neulalla, laulee aamusta hiljaan yöhön, ja pitää jokaiselle sivukulkevalle jonkun leikkisanan valmiina; sillä vaikka hän on köyhimpiä naisia joita voi ajatella, niin tuskin sentään löytynee lystillisempää olentoa. Juttuin kertomuslahja on hänen tuloina paras lähde; luulenpa tosiaankin olevan hänellä yhtä suuren satuvaraston, kuin ammentamattomalla Sheherezadella "Tuhannessa yhdessä yössä." Useita niistä olen kuullut hänen itsensä juttelevan Tia Antonian ilta-tertulioissa (ilta-seuroissa), joihin hän toisinaan pääsee.

Että joku haltijatar on lahjoilla varustanut tämän pienen salatemppuisen naisen, näkyy jo hänen tavattomasta onnestansakin, sillä, vaikka hän on sangen pieni varreltaan, ja sangen ruma ja köyhä, on hänellä yhtäkaikki ollut viisi miestä ja paitse näitä puoli; sillä erään rakuunan, joka kuoli kihlaus-ajalla, hän lukee puoleksi. Tämän pienen haltijattaren kanssa kilpailee eräs pulskea, vanha ja paksunenäinen veitikka, joka liikkuu paikasta paikkaan nihki kuluneessa takissa ja vaksivaate-hatussa, varustettu ylöspäin käyristetyillä lierillä ja punaisella sulkatöyhdyllä. Hän on yksi noita Alhambran oikeutettuja poikia ja on viettänyt elämänsä monenlaisten velvollisuuksien täyttämässä; sillä hän on ollut ala-alguazilina (kaupungin palvelijana), lukkarina Alhambran kirkossa, ja marköörinä eli merkitsijänä eräässä pallihuoneessa, joka laitettiin muutaman Alhambran tornin juurelle. Hän on köyhä kuin rotta, mutta yhtä ylpeä kuin ryysyinenkin, sillä hän kehuu olevansa sukuperää aatelisesta Aguilar-nimisestä suvusta, joka lukee suuren sotapäällikön Gonsalven Cordovasta jäseneksensä. Ompa hänellä vielä nimenäkin Alanzo de Aguilar, joka on niin mainio nimi Granadan valloituksen historiassa, vaikka linnan jumalattomat veitikat ovat antaneet hänelle *el padre santo'n*, eli pyhän isän arvonimen – nimityksen, jonka olen luullut oikeain katolilaisten pitävän ylen pyhänä, näin pilan vuoksi käytettäväksi. Omituinen oikku sallimukselta on, että se tämän ryysymekon tavattomassa hahmussa, joka tässä ennen muinoin niin komeassa linnassa, jota valloittamassa hänen kantaisänsä oli avullisena, elää pian kuin kerjäläinen, tuopi esiin kaiman ja jälkeisen uljaalle Alonzo de Aguilarille, Andalusian ritariston peilille; ja kuitenkin olisivat kenties Agamemnonin ja Akilleen jälkeiset saaneet kokea saman kohtalon, jos olisivat jääneet Trojan raunioiden lähistöön asumaan.

Tästä kirjavasta seurasta mahtanee puheliaan oppaani Mateo Ximenes'in perhe, ainakin lukumäärän puolesta, olla sangen tähdellinen osa. Hänen vaatimuksensa saada käydä Alhambran pojasta, ovatkin perustetut. Hänen sukunsa on asunut linnassa aina sen valloituksen ajalta, ja köyhyys on perintönä kulkenut isästä poikaan, sillä ei ilmoisna ikänä ole yhdelläkään tämän suvun jäsenellä ollut Maravedia taskussaan. Hänen isänsä, ammatilleen nauhankutoja, ja, tuon historiallisen räätälin kuoltua, suvun pää, on nyt liki seitsemänkymmenen vuoden vanha ja asuu ruovoista ja savesta tehdyssä majassa, jonka hän omin käsin on rakentanut, juuri vastapäätä rautaporttia. Huoneenkaluina

ovat yksi horjuva sänky, yksi pöytä ja kaksi eli kolme toolia ja yksi puinen arkku, joka sisältää hänen vaatteensa ja samalla on sukukunnan arkistona, se on, säilyttää monia oikeudenkäymisen asiakirjoja, joita hän itse ei osaa lukea; mutta hänen majansa uljuus on loistoisasti maalatussa, puitteissa seinällä rippuvassa sukuvaakunassa, joka pohjissaan silmännähtävästi osoittaa ne perheet, joiden kanssa nämät periköyhät jälkeiset väittävät sukua olevansa.

Mitä Mateoon itseensä tulee, niin on hän vointinsa mukaan levittänyt syntykuntaansa; sillä hänellä on vaimo ja koko joukko lapsia, jotka asuvat miltei katottomassa ja kaluttomassa majassa kauppalassa. Miten he menettelevät saadakseen elatuksensa, sen tietää sanoa hän yksinänsä, joka näkee salaisuudet; tällaisen hispanialaisen talouden toimeentulo on aina ollut minulle salaisuus; yhtähyvin elävät he, ja mikä on vielä enempi, he näyttävät elämästään iloitsevanakin. Vaimo tulee sunnuntaipäivinä Granadan paseolle (kävelimölle), lapsi käsivarrella ja puoli tusinaa lapsia kintereillä, ja vanhin tyttö, joka nyt on kohta naimisen iässä, palmikoiitsee kukkasia tukkaansa ja tanssii iloisena ja huoletonna kastanjisten näpsytykseen.

Täällä on kaksi kansaluokkaa, joille elämä näyttää olevan pitkä juhlapäivä – pohatat ja periköyhät; edelliset sentähden ettei heidän tarvitse mitään tehdä; jälkimäiset sentähden ettei heillä ole mitään tehdä. Eikä osaakaan kukaan konstia olla mitään tekemättä ja elää tyhjästä, paremmin kuin köyhät luokat Hispaniassa. Ilman-ala tekee toisen puolen, ja luonnonlaatu toisen. Annettakoon Hispanialaiselle siimestä kesällä ja aurinkoa talvella, vähän leipää, laukkaa, öljyä, herneitä, vanha kaapu ja kitarrin, niin sitten maailma menköön vaan tasaista menoaan. Vielä puhua köyhyydestä! Siinä ei hänestä ole mitään häpeällistä. Se liehuu hänen ympärillään ylevässä muodossa, samoin kuin hänen rikkinäinen levättinsä. Hän on Hidalgo rievuissakin.

"Alhambra pojat" antavat oikein selvän esimerkin tästä käytännöllisestä viisaustieteestä. Niinkuin Maurilaiset luulivat taivaallisen paratiisin häälyvän tämän suositun paikan päällä, samoin on minun mieleeni monasti juolahtanut, että joku jälkihohde tuolta kultaiselta ajalta vielä asuu tämän rehjanain yhdyskunnan päällä. Heillä ei ole mitään, he eivät tee mitään, he eivät huoli mistään. Ja yhtähyvin, vaikka näet heidän kaiken viikkokauden joutilaina käyvän, he vaarinottavat kaikki pyhäpäivät ja pyhimysten juhlat yhtä hartaasti kuin virein käsityöläinen. He käyvät kaikissa Granadan ja sen ympäristön tansseissa ja juhlallisuuksissa, virittävät Juhannus-yönä ilovalkeita kukkuloille, ja ovat juuri äskettäin tanssineet kuudan-öillä, viettääkseen linnan sisällä olevan vähäisen pellon sirpinsiäisiä, joka tuskin antoi muutamia kappoja rukiita.

Ennenkuin lopetan nämät oivallukseni, täytyy minun mainita yhtä tämän paikan huvituksista, mikä erinomattain nostatti huomiotani. Minä olin useita kertoja nähnyt erään pitkän ja laihan miehen istumassa eräällä torninhuipulla, hoitaen kahta eli kolmea onkivapaa, ikäänkuin tähtiä pyytääksensä. Kotvan aikaa olin oikein kummissani tuosta ilmassa kalastajasta, ja vielä enemmän kummastuin, kun näin toisia, jotka yksi siellä toinen täällä katonharjoilla ja vallinsarvilla tekivät samaa työtä. En saanut selkoa tästä salaisuudesta, ennenkuin kysyin Mateo Ximenes'iltä.

Linnan terveellinen ja korkea asema näkyy tekevän sen, samoin kuin Macbetin linnan, hedelmälliseksi pesäpaikaksi pääskylle ja muille pikkulinnuille, jotka niinkuin vilkkaat, riehakat pojat, jotka vastikään ovat koulusta päässeet, tuhatlukuisina lentelevät tornin ympärillä. Näiden liiteleväin ilman asukkaiden onkiminen, kärpänen syöttinä, on mielihuvituksena "Andalusian ryysyisillä pojilla," jotka oikean vetelehtijän mihinkään kelpaamattomalla älyllä ovat keksineet konstin onkia ilmassa.

Leijonain kartano

Ihanimpia nautintoja, joita oleskeleminen tässä vanhassa haaveellisessa linnassa antaa, on voima jonka se antaa sielulle, synnyttämään unelmia ja kuvia menneisyydestä, ja siten pukemaan pelkkää todellisuutta muistin ja kuvas-aistin hohteesen. Koska mieleni tekee vaeltaa noiden "tyhjiin varjoihin" keskellä, etsin minä etenkin niitä paikkoja Alhambassa, jotka ovat soveliaimmat näihin sielun kuvajaispeiliin. Paikkaa sopivampaa siirtämään ihmistä tähän mielialaan ei ole kuin Leijonain kartano ja sen salit ovat. Tänne on ajan käsi pudonnut keveimmästi, ja Maurilaisen sievyyden ja komeuden jäljet näkyvät täällä melkein alkuperäisessä loistossaan. Maanjäritykset ovat tärisyttäneet tämän suunnattoman rakennuksen perustuksia ja panneet sen vankimmatkin tornit halkeilemaan; mutta katsopas, ei yksikään noista keveistä pylväistä ole siirtynyt paikaltaan, ei yksikään kaari keveässä ja heikossa pylväsrivissä ole murtunut, ja kaikki nuo keveät, kummalliset teokset holvikatoissa, näölleen yhtä keveät kuin aamukylmän kiteiset muodostukset, ovat vielä vuosisatain kuluttua olemassa, miltei yhtä vereksinä, kuin ne lähtivät Maurilaisen taideniekan kädestä. Minä kirjoitan tätä noiden muinaisajan muistomerkkien keskellä, varhain virkistytävällä aamuhetkellä, Abencerragien turmallisessa salissa. Verellä tahrattu suihkukaivo, heidän surullisen kuolemansa mainehikas muistomerkki, on edessäni; sen korkeat suihkut miltei visko vihmaa paperilleni. Kuinka työlästä yhdistää tuota vanhaa kertomusta väkivallasta ja murhasta suloisen ja lauhkean lähistön kanssa yhteen! Kaikki täällä näyttää olevan aiottu vaikuttamaan helliä ja onnellisia tunteita, sillä kaikki on suloista, sievää ja ihanata. Yksin valokin käy sisään lauhkeana ylhäältäpäin, laternan kautta, ikäänkuin inhimillistä ylemmällä kädellä maalatusta kupulaesta. Avaran ja koreasti valmistetun, holvitetun pääportin kautta näen minä Leijonain kartanon, päivän paisteessa välkkyvine pylväsrivineen ja suihkukaivoineen. Vilkas pääskynen lentää kartanoon, liehahtaa ilmaan ja katoaa visertäen kattojen taa; vireät mehiläiset surisevat kukkapengerten vaiheilla; ja monivärisiä perhoja liipottelee kukasta kukkaan, kohoaa ilmaan ja leikittelee keskenään päivänpaisteessa. Tarvitset vaan hiukan kuvas-aistiasi ponnistaa ajatellaksesi jotakuta aateksivaista Haremin kaunotarta, joka hekumallisessa joutilaisuudessa viettää päivänsä näissä Itämaisen ylellisyyden suljetuissa asunnoissa.

Se sitä vastoin, joka tahtoo nähdä tämän paikan yhtäläisempänä siinä tapahtuneiden surullisten kohtausten kanssa, käyköön siinä silloin kun illan varjot lauhentavat Leijonain kartanon heloa ja levittävät synkeyttä läheisiin saleihin. Eipä totisesti saata mikään olla suloisempaa ja surullisempaa, eli paremmin sopia yhteen tarun kanssa inhimillisen suuruuden katoovaisuudesta.

Tällaisella hetkellä menen minä mielelläni Oikeuden Saliin, jonka synkästi varjotut lakikäytävät ulottuvat kartanon yläpään poikki. Siellä pidettiin Ferdinandin ja Isabellan ja näiden riemuitsevan hovin läsnäollessa se juhlallinen messu, kun he olivat Alhambbran haltuunsa ottaneet. Sama risti näkyy vielä seinässä, jonka viereen alttari rakettiin, jossa Hispanian suurikardinaali ja muut kirkon ylimykset toimittivat jumalanpalveluksen. Minä ajattelen sitä kohtausta, kun voittanut sotajoukko täytti tämän pihan; noita pääpappeja juhlapuvuissaan ja kaljupäisiä munkkeja, teräkseen puettuja ritareja ja silkillä koristettuja hoviherroja sekalutten; kun ristejä ja pispansauvoja ja kirkon viirejä, sekaisin uljaiden hispanialaisten sotapäällikköin kilpimerkkien ja lippuin kanssa, voittoriemussa liehui näissä mahomettilaisissa saleissa. Minä ajattelen Columboa, maailman-osan tulevaista löytäjää, ujoilevasti seisovana jossain kaukaisessa loukossa, tuon juhlallisen voittokomun nöyränä katselijana. Minä kuvailen mieleeni, kuinka tuo katolinen kuningas ja kuningatar, alttarin eteen polvistuneina, lähettävät taivaasen kiitostaan saadusta voitosta, sillä aikaa kun holvit kaikuvat pyhiä yhdysvirsiä ja juhlallista Tedeumia.

Tämä lyhyt hairaus on loppunut – komu ja loisto katoaa mielikuvatukselta – yksinvaltiaat, papit ja soturit joutuvat unhotuksiin, samoin kuin onnettomat Maurilaiset, joiden voittamisesta he riemuitsivat. Sali, jossa voitosta riemuuttiin, on tyhjä ja asumaton. Yölipakko räpistelee sen puolihämärissä holveissa, ja pöllö lähettää kamalaa huutoansa Comares'in läheisestä tornista.

Tullessani muutamia iltoja tätä ennen Leijonain kartanolle, näin minä hämmästykseni erään Maurilaisen ihan huoletti istuvan suihkukaivon luona. Minusta ensin tuntui niinkuin nuot taikauskoiset sadut tästä paikasta olisivat toteutuneet, ja että joku Alhambran muinaisista asukkaista olis murtanut vuosisatain taikauksen ja jälleen tullut näkyviin. Ei hän kuitenkaan ollut muu kuin tavallinen ihminen, Tetuanilainen Barbariasta, jolla oli kauppapuoti Zacatinissa Granadassa, jossa hän kaupitsi rabarberia, leikkikaluja ja haju-aineita. Koska hän puhui hyvin sujuvasti Hispanian kieltä, taisin minä puhella hänen kanssansa, ja minä huomasin hänen mieleväksi ja ymmärtäväiseksi mieheksi. Hän sanoi käyvänsä välistä kesällä tällä kukkulalla, viettämässä jotain osaa päivästä Alhambrassa, joka muistutti hänelle Barbarian vanhoja hovilinnoja, jotka olivat samaan laatuun rakettuja ja koristettuja, vaikka ei näin loistoisasti.

Kävellessämme siellä täällä palatsissa, näytti hän minulle muutamia arabialaisia päällekirjoituksia, ylevästä runoudellisesta kauneudesta merkillisiä.

"Ah, sennor," sanoi hän, "Maurilaiset, hallitessaan Granadaa, olivat iloisempi kansa kuin ovat tätä nykyä. He vaan ajattelivat rakkautta, musiikia ja runoutta. He panivat kokoon säijejaksoja joka tilassa ja laativat nuotinkin niihin kaikkiin. Mies, joka osasi tehdä kauniimpia värsyjä, ja nainen, jolla oli ihanin ääni, oli varma suosiosta ja erismerkityksestä. Siihen aikaan, jos joku anoi leipää, hän sai vastaukseksi: sepitse minulle laulu; ja köyhin kerjäläinen palkittiin monasti kultarahalla, jos oli esittänyt anomuksensa värsyllä."

"Ja onko tämä yleinen runouden tunto," sanoin minä, "nyt kokonansa kadonnut teistä?"

"Ei millään muotoa, sennor; kansa Barbariassa, yksin alhaisimmatkin luokat, sepitsee vielä lauluja, niinkuin muinaisinakin aikoina, mutta tätä ei palkita enää niinkuin silloin; rikas pitää kullann helinän kauniimpaan kuin runouden ja musiikin soinnollisuuden."

Hänen puhuessaan tarkistui hänen silmänsä eräasen päällekirjoitukseen, joka ennusti tämän linnan omistajille, Maurilaisille kuninkaille, että heidän valtansa ja kunniansa oli kestävä iäti. Lukiessaan tätä hän pudisti päätänsä ja nykäytti hartioitansa. "Näin olis kaikki käynyt," sanoi hän, "Maurilaiset vallitsisivat vieläkin Alhambrassa, ellei Boabdil olis ollut petturi ja luovuttanut pääkaupunkiansa kristityille. Hispanian kuninkaas eivät olis ikänä voineet suoralla väkivallalla ottaa sitä."

Minä koetin puolustaa onnettoman Boabdilin muistoa tätä panetusta vastaan ja näyttää, että riitaisuudet, jotka vaikuttivat Maurilaisen vallan kukistumisen, juontuivat hänen tiikerimaisen isänsä julmuudesta; mutta Maurilainen ei tahtonut hyväksyä minkäänlaisia puolustuksia.

"Muley Hassan," sanoi hän, "lienee ollut julma; mutta hän oli urhoollinen, huolellinen ja isänmaallinen. Jos häntä olis tarpeeksi asti autettu, Granada vielä olis meidän; mutta hänen poikansa esti hänen aikeitaan, rampautti hänen voimaansa, levitti kavallusta hänen palatsiinsa ja eripuraisuutta hänen leiriinsä. Kohdatkoon häntä Jumalan kirous hänen kavaluudestaan!" Näin sanoen lähti Maurilainen Alhambrasta.

Tämän käärelakilla koristetun Maurilaisen vihastus sopii yhteen erään kertomuksen kanssa, jonka olen kuullut muutamalta ystävältä, joka matkustaissaan Barbariassa oli puheilla Tetuanin pashan kanssa. Tämä Maurilainen kuvernööri kyseli erittäinkin Andalusian onnellisia tienoita, ihanaa Granadaa ja sen kuninkaallisen hovilinnan jäännöksiä. Vastaukset, jotka hän sai, herättivät kaikki nuot suloiset muistot heidän muinaisesta voimastaan ja loistoisesta vallastaan Hispaniassa, joita Maurilaiset niin suuresti rakastavat. Kääntyen Maurilaisen seurueensa puoleen pyyhkäsi pasha partaansa ja surkutteli katkerasti, että moinen valta oli ryöstetty oikea-uskoisten käsistä. Hän lohdutti kumminkin mieltänsä sillä lujalla uskolla, että Hispanian kansan voima ja onni oli kukistumaan päin; että aika oli tuleva, jolloin Maurilaiset jälleen valtaisivat oikeudenmukaiset omaisuutensa, ja että se päivä ehkä ei olis kaukana, jona Allahta jälleen palveltaisiin Cordovan moskeassa ja Mahomettilainen prinssi taas istuis Alhambran valtaistuimella.

Tällainen on yleinen toivo ja usko Barbarian Maurilaisissa, jotka katsovat Hispanian ja erittäinkin Andalusian oikeaksi perinnökseen, joka on heiltä kavaluudella ja väkivallalla ryöstetty.

Näitä aatteita suosivat ja kannattavat Granadasta karkoitettuina Maurilaisten jälkeiset, joita on yleensä Barbarian kaupungeissa. Muutamat näistä asuvat Tetuniassa, ovat vieläkin muinaisilla nimillään, esimerkiksi Paez ja Medina, eivätkä antaudu naimisiin muiden sukujen kanssa, jotka eivät saata väittää olevansa samaa korkeata sukuperää. Heidän itsensä näin korkealle arvaamaa sukujohtoa kansa pitää jonkunlaisessa kunniaissa, jota muuten harvoin missään Mahomettilaisessa yhteiskunnassa osoitetaan millekään perimöiselle etevyydelle, päitse kuninkaallisessa polvikunnassa.

Nämät suvut ikävöitsevät, kuten kerrotaan, vieläkin heidän esi-isänsä maallista paratiisia, ja lähettävät moskeoissaan yhä edelleen rukouksia Allahlle, että hän jouduttaisi sitä aikaa, jolloin Granada jälleen annetaan oikea-uskoisille: rukous, jonka kuulemista he yhtä hartaasti ja yhtä suurella luottamuksella odottavat, kuin ennen muinoin kristityt ristiretkeläiset toivoivat pyhän haudan valloitusta. Sanotaanpa muutamain heistä vieläkin säilyttävän karttoja ja asiakirjoja, jotka koskevat heidän esi-isänsä omaisuuksia ja puutarhoja Granadassa, vieläpä huoneiden avaimiakin, joita he säilyttävät todisteina perimöisiin vaatimuksiinsa, ja näytettäväksi sinä suuresti ikävöittynä päivänä, jolloin saavat isänmaahansa palata.

Leijonain kartanollakin on osansa yliluonnollisia satuja. Olenpa jo maininnut alhaisemman väestön uskosta äänten hälinän ja kahleiden kalinan suhteen, jonka murhattuina Abencerragien hahmut öisin ajoin aikaansaattavat. Mateo Ximenes kertoi minulle tapauksen, joka oli ollut hänen isän-isänsä, tuon niin saturikkaan räätälin elinajalla.

Alhambrassa oli eräs invaliiti, jonka toimenä oli näytellä linnaa muukalaisille. Astuessaan eräänä iltana hämärissä Leijonain pihan yli, kuuli hän askelten kapsetta Abencerragien salista. Luullen linnassa kävijöitä vielä viipyvän siellä, meni hän sinne katsomaan, kun hämmästyksensä näki neljä Maurilaista komeassa puvussa, kullatuissa haarniskoissa, kalliista kivistä välkkyvät sapelit vyöllä. He kävelivät edes takaisin juhlallisilla askelilla, mutta seisahtuivat ja viittasivat häntä luoksensa tulemaan. Vanhus pötki pakoon, eikä saatu häntä sittemmin enää Alhambran muurien sisälle astumaan. Näin tapahtuu toisinaan, että ihminen kääntää selkensä onnelliseen, sillä Mateo oli täyttä uskoa, että Maurilaiset aikoivat sotamiehelle ilmoittaa missä heidän aarteensa olivat kätettyinä. Eräs tämän vanhan invaliitin jälkeinen oli viekkaampi; hän tuli köyhänä Alhambraan, mutta meni ennen vuoden kuluttua Malagaan, osti kartanon, laitatti kuormarattaat ja elää nyt siellä kaupungin rikkahimpana ja vanhimpana miehenä; ja oli tämä kaikkityyni, miten Mateo viisaasti päätti, seuraus siitä, että hän löysi noiden kummittelevain Maurilaisten salaisuuden.

Boabdil el Chico (Boabdil Vähäinen.)

Haasteluni Maurilaisen kanssa Leijonain kartanolla johti ajatukseni Boabdilin merkillisiin elämänvaiheisiin; liikanimeä sopivampaa kuin minkä hänen alamaisansa hänelle antoivat ei ole ollut; he kutsuivat häntä: *el Zogoybi*, eli *Onnettomaksi*. Hänen kova onnensa alkoi miltei jo kehdestä. Jo piennä lasna suljettiin hän telkien taa; julma isä uhkasi häntä kuolemalla, ja ainoastaan hänen äitinsä kekseliäisyys sai hänet pelastetuksi; vaurastuneemmalla iällä karvastuttivat kunnianhimoisen sedän vihollisuudet hänen elämäänsä ja saattivat sitä alinomaa uusien vaarain alaiseksi; hänen hallintonsa oli häirittyinä ulkonaisten vihollisten hyökkäyksillä ja sisällisillä levottomuuksilla. Hän oli vuorottain Ferdinandin vihollinen, vanki ja ystävä, mutta aina hänen leikiteltävänsä, kunnes hän viimein voitettiin ja tuo uskonon yksinvaltiias otti häneltä valtaistuimen. Pakolaisena syntymäseudultaan pakeni hän erään Afrikalaisen ruhtinaan luokse ja kaatui kenenkään huomaamatta eräässä tappelussa, muukalaisen puolesta taistellen. Mutta eipä hänen kuoltuansakaan hänen onnettomuutensa loppuneet. Jos Boabdil halusi jättää kunnioitetun nimen historiaan, kuinka julmasti hän tässä toiveessa pettyi! Kuka on vähimmälläkään tarkallisuudella lukenut tuota romantilaista historiaa Maurilaisten vallasta Hispaniassa eikä kovinkin harmistuisi niistä julmuuksista, joista Boabdilia syytetään? Kuka ei ole säälinyt hänen hellän ja herttaisen kuningattarensa onnettomuuksia, jota hän, väärän kanteen nojalla uskottomuudesta, syytti hengeltä tuomittavaksi? Kuka ei ole kauhistunut kertomusta siitä murhasta jonka hänen, vihan vimmassa, sanotaan tehneen tappamalla sisarensa ja tämän pienet lapset? Kuka, lopuksi, ei ole tuntenut verensä kuohuvan lukiessaan kertomusta tuosta julmasta verilöylystä, kun kuusineljättä ritarillista Abencerragia, kertomuksen mukaan, hänen käskystään mestattiin Leijonain pihalla. Kaikkia näitä syytöksiä on, erimuotoisina, usein uudistettu; niistä on tullut balladeja, näytelmiä ja romanseja, ja ne ovat kovin syvälle kansan mieleen juurtuneet taitaakseen siitä haihtua. Ei löydy yhtään Alhambrassa käypää muukalaista, joka ei kohta kysy sitä suihkukaivoa, jonka vierellä Abencerragit mestattiin, ja joka ei kauhistuksella katsele tuota rautaristikolla varustettua vankeutta, jossa kuningattaren sanotaan olleen suljettuna; jokainen talonpoika Vegalla tahi Sierralla laulaa kaikkia näitä juttuja törkeissä balladeissa, kitarrilla lauluaan saatellen, josta hänen kuulijansa oppivat kiroamaan paljasta Boabdilin nimeä.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.